

Msgr. Lazar Demetrij Mladenov.

(Po poročilih spisal N. L.)

Ko so k lanski papeževi petdesetletnici prišli škofje iz raznih krajev v Rim, zanimali so se Rimci najbolj za moža, katerega sliko vidijo tukaj čitatelji. Lepo moško postavo dela še lepšo zanimiva oprava.

Moža ogrinja višnjeva halja (talar), prepasana z višnjevim pasom; na prsih ima zlat križec; glavo pokriva nekaj cinder brez krajev, ki se imenuje „kalimafka“; čez njo poteguje črno pregri-njalo, „bulo“, tako blizu, kakor ženska pajčolan. Dolgi lasje se usipljejo na rame in mogočna brada dela častitljiv njegov obraz.

Ta oprava je oprava zjedinjenih škofov slovansko-grškega obreda. Podobna je precēj opravi razkolnih škofov, samo da imajo ti črno obleko. Mož pa, ki ga nam kaže slika, je apostolski vikarij zjedinjenih Bolgarjev v Macedoniji — Mladenov. Upamo, da ustrezemo čitateljem, ako podamo nekoliko črtic o njem, tem bolj, ker se njegovo ime mnogokrat sliši v novejšem času.

Msgr. Lazar Demetrij Mladenov se je rodil 24. rožnika l. 1853. v mestecu, ki se imenuje

„DOM in SVET“ 1894, št. 5.

Banjsko in leži v severo-vshodnem kotu Macedonije; dandanes šteje okoli 7000 prebivalcev. Njegov oče je bil občečislani pravoslavni duhovnik imenom Demetrij. — Znano je, kako

so se l. 1860. pravoslavni Bolgarji začeli približevati katoliški cerkvi in kako bi se bili brez dvojbe vsi povrnili v njeno naročje, ko ne bi bilo toliko ovir, toliko vsakovrstnih sovražnih spletek in ko bi bili imeli dovolj bolgarskih katoliških duhovnikov. Razkolniki so tedaj celó pošiljali svoje otroke v katoliške šole. Tudi pop Demetrij prijaše nekega dné leta 1864. s svojim Lazarčkom v Solun ter izroči desetletnega dečka misijonarjem svetega Vincencija Pavljanskega v vzgojo.

Deček je kmalu pokazal izredno nadarjenost ter povsod prekosil svoje bol-

garske in francoske součence. — Dné 27. kimovca l. 1867. se je ustanovilo v Solunu prvo bolgarsko semenišče (malo semenišče, petit séminaire); naš Lazar je bil prvi gojenec tega zavoda. A Rusom ni bilo nič povšeč to približevanje Bolgarjev proti rimski cerkvi, najmanj pa, da

Msgr. Lazar Demetrij Mladenov. (Po fotografiji.)

se je zidalo celó semenišče. Zbali so se, da se katoličanstvo še bolj razširi, ter so zato napeli njim žal le prenavadno struno: med Bolgari se je kmalu razneslo nesramno natolcevanje, kako katoličani njihovo deco redé z oslovino, mišimi, žabami itd. Še huje! Govorilo se je celó, kako katoliški duhovniki dečke, ki so zboleli, obhajajo in potem — z vrvjo zadavijo.

Tudi Mladenovova mati je to zvedela ter seveda vse verjela. Ubogo materino srce! Kako se je bala za svoje dete! Jokala, prosila in rotila je svojega moža, da naj pokliče sina domov. Pop Demetrij res pride v Solun po svojega sina, toda dečko se ne dá nikakor odtrgati od učenja in tako ljubega mu zavoda. Treba je dečka preslepiti z zvijačo, da se napoti z očetom domov. Ko pa med potoma zvé, kaj namerja oče v resnici, zmuzne se mu prebrisani sinko in jo ubere nazaj v Solun naravnost v svoj zavod. Oče spozna, da bi delal krivico sinu, ko bi ga še dalje motil, zato mu pusti popolno slobodo za bodoči stan.

Da bi se nadalje izobrazil, gré l. 1869. mladi Lazar v Carigrad, l. 1873. pa na Francosko, da bi se tam blizu „zibelke sv. Vincencija Pavljanskega“, blizu nekdanjega Pouya učil govorništva. Naslednje leto pa vstopi v misijonsko družbo sv. Vincencija Pavljanskega in izreče svete obljube pred vesoljnim prednikom vseh „misijskih duhovnikov“ (lazaristov) Ed. Boré-jem. Na to ga posveté l. 1880. v mašnika latinskega obreda in pošljejo v Carigrad, da bi učil mladino v zavodu „St. Benoît“.

Leta 1882. se je začelo med Bolgari novo gibanje; cele vasi so se vračale v naročje katoliške cerkve. Mladenova prime navdušenost ob teh veselih dogodkih, urno sklene posvetiti se misijonskemu delu, združevanju Bolgarov z Rimom. Pohiti v Solun in poprosi, da bi smel delovati za Bolgarje. Z dovoljenjem sv. stolice prestopi v bolgarski obred in začne takoj ognjevito delovati med Bolgari v Macedoniji. V kratkem času so se videli sijajni uspehi. Papež Leon XIII. sam se je veselil teh bogatih sadov in ustanovil s pismom z dné 12. vel. travna leta 1883. „iz ljubezni do Bolgarov pod turško vlado“ (*charitatis studio erga Bulgaros catholicos, qui sunt in Ottomanico Imperio*) apo-

stolski vikarijat združenih Bolgarjev v Macedoniji ter izvolil Mladenova za apostolskega vikarija. Sv. oče je storil to tudi z namenom, da bi Bolgarjem dal Bolgarja za višjega pastirja. A kar mahoma počí glas, da Mladenov ni po rodu Bolgar, ampak Francoz. Celó v Rim so poslali sovražniki to poročilo. Toda njegovi rojaki se potegnejo zanj in naznanijo sv. stolici, kako so udani svojemu pastirju.

Da bi deloval z večjo veljavo, posveté ga dné 5. velikega srpana l. 1883. v Carigradu za škofa i. p. z naslovom škofa Sataleskega (t. j. mesto Satale v mali Armeniji). Odtlej pa do dandanes deluje neutrudno za svoj namen, zjedinjenje Bolgarjev. Bilo bi preobširno, ko bi hoteli nadrobno popisati, kakšno je njegovo delovanje, kako hodi po svoji domači deželi od kraja do kraja, kako so mu zapreke in krivice delali grški eksarhi in pravoslavni duhovniki. „Danici“ je častiti gospod Gorlin o tem že večkrat poročal kaj malega. G. Gorlin, ravnatelj solunskega semenišča, vrli pomočnik Mladenovu, je rodom Francoz, a pred nekoliko leti se je pobolgaril in svoje življenje in imetje posvetil bolgarski misiji.

O Mladenovovem bivanju v Rimu nam je poročal nekdo, ki ga je videl, tako-le: „Ko bi stopili te dni v njegovo sobo, našli bi vedno nekaj škofov ali mašnikov pri njem. Ti so sicer Francozi, Lahi ali Nemci, a vendar z zanimanjem poslušajo, ko jim razlaga lepoto, starost in pomen slovanskega jezika in petja. Pred seboj ima mnogo zemljevidov Balkana, toda dosedaj ni mogel najti niti jednega resničnega, povsod se vidi mnogo političnega, narodnega ali verskega strankarstva.“

Tako je Mladenov na slovanskem jugu dandanes res znamenit mož. Tudi turška vlada pripoznava njegovo veljavo. Sultan mu je podelil l. 1888. zaslužno svetinjo „osmanje nišani“. Ne samo to: pripoznal je njemu in njegovemu duhovenstvu v najnovejšem času, kakor je poročal „Katol. List“, razne pravice; te pravice je podelil sultan Mladenovu s posebnim pismom, in sicer te-le: 1. Vladika ima pravico, da sodeluje v pokrajinskem svétu, kjer se razpravlja o vseh državljanskih in verskih vprašanjih. 2. Ima pravico, da se dá zastopati v okrožnem svétu. 3. Smé, ako je treba, zahtevati na svojem poto-

vanju vojaško spremstvo za obrambo. 4. Pooblaščen je, da podeli takim duhovnikom, ki se posveté poučevanju, potreben naslov, katerega pripozna tudi vlada. 5. Vladika sme svojim vernikom razsojati pravico. Vsi njegovi odloki, ki se tičejo oporoke in pa ženitbe, kakor tudi vse njegove razsodbe imajo postavno veljavo. 6. Civilno sodišče ne sme soditi nobenega du-

hovnika brez privoljenja škofovega; če ga pa obsodi, mora prestati svojo kazen v škofovski stolici. 7. Mladenov ima pravico zastopati svoje vernike v vseh civilnih in ženitbenih stvareh.

Iz tega vidijo bralci naši dosti jasno, da se na Turškem dani, in da se bližajo boljši časi za katoliško cerkev.

Dijoniz in Filoksén.

Ko Dijoniz prijatelj Muz
Je vladal mesto Sirakuz,
Podanikov ni svojih ljubil
In mnoge s smrtjo je pogubil.

In pesmi zlagal Dijoniz
In mnog v Olimp poslal je spis,
Da tam so ga sodniki brali:
A lovorik mu niso dali.

Pa Dijoniza mož učen
Obišče, pesnik Filoksen;
Tiran podá mu spev in méni,
Naj pesnik pesem mu océni.

Spozná brž pesnik spevov duh,
Tirána in njegov napuh,
Obsodi pesem in poéta:
„Vladár, ta pesem ni zadeta!“

To komaj Filoksén pové,
Iz gráda iti več ne smé.
In Dijoniz pokliče straže,
Odvésti v ječo ga ukaže.

Iz ječe véde skrivna cev,
Po kateri čuje se odmev,
Kar kaznjenci velé v zapóru,
Vse čuje Dijoniz na dvóru.

Modruje pevec na večér:
„Če vprašal še bi me katér,
Drugač bi sodil pevske stvóre,
Ne delal tukaj bi pokore.“

Iz ječe čuje to tiran,
Pokliče pevca drugi dan;
In v milosti zagotovilo
Privzame pevca na kosilo.

Ko bére spev slabó skován,
Pred pevcem zopet dé tirán:
„Povej mi, pevec Filokséne,
Imá li pesem ta kaj céne?“

In misli pevec Filoksén,
Značajen, trden, mož jeklén:
Kedo bi hvalil dela taka?
Če grajam, — pa zapòr me čáka.

Zató se pesnik nasmehljá,
Pokliče stražo, rôke dá:
„Ná, zopet mi ukleni rôke,
Odvédi v ječe me globôke!“

Všeč Dijonizu je značaj:
„Ne, v ječo več ne greš nazaj!
Sodnik, ki nepristránsko sódi,
Naj brez strahú in prosto hódí!“

Anton Hribar.

Pomének.

„Na ramah z vedrom, sivi oče,
Kam stopate v dolino, kam?“
„Rahljajo v gori prst za trsje,
V dolino grem po vina v hram.“

„Kaj bode? Vinske kaplje daje
Od leta mánj do leta trs.“
„Bog vé, kaj bode!“ méni starec,
In vzdihljaj mu privrè iz prs.

„Ti mlad si, ognja poln in nádej,
Učakaš morda lepših dob.
Trgatev doživim jaz malo,
Težé me leta — čaka grob.“

V dolino starec, jaz v gorico,
Molčé obrneva obraz.
Na hladni grob pač misli starec,
Na lepše dobe mislim jaz.

Anton Medved.

Gospa s pristave.

(Zgodovinski roman. — Spisal I. Kraljev.)

(Dalje.)

VI. Vojna zastava.

V vojaškem taboru je bilo živo in šumno, kakor je vselej, predno odide vojaštvo na bojišče. Koliko si imajo še povedati domačini in prijatelji, matere in sinovi, kaj šele žalostne neveste in izbrani ženini! Sem ter tam so stale gruče ljudij, vojakov in meščanov pomešanih, v živahnih pogovorih in ganljivih slovesih. Krčme so bile napolnjene, kjer so pri dobri kapljici in veseli godbi lože pozabili bridke ure ločitve. Ptujci, fevdniki in mezdniki so se zabavali po svoje, nekoliko bolj razbrzdano, ker niso bili nikakor tako mehkega srca kakor domačini.

Povsod po taboru so bile razpostavljene straže; glavna straža je stala pod orožjem v znamenje, da pričakuje poveljnika ali drugega dostojanstvenika. Blizu straže so stali pripravljeni oddelki pešcev in konjikov za mnogo-vrstne potrebe. Dohajali so načelniki oddelkov v popolni vojaški opravi in se zbirali v poveljnikovem šotoru. Napovedan je bil veliki vojni svet. Vse je bilo pripravljeno, le namestnika še ni bilo. Radovedno so stražniki pogledovali, ali morda še ne prihaja. Kar zadoné trombe, in vse se obrne proti strani, s katere je prihajal na belcu in z malim spremstvom gospod Barnaba. Spremljala sta ga tudi kancelar Arigo in pribočnik vitez Ambrosio Sforza. Takoj po sprejemu vstopi v šotor, in prične se vojni svet. Zbrani polkovniki zvedó med drugimi poročili, da vojska jutri odrine proti Bologni, prej pa še dobi konjiški polk novo zastavo. Ko je bil vojni svet končan, prisežejo častniki zvestobo namestniku, potem, ko jih je don Antonio, vojaški duhovnik, nagovoril prav krepko in navdušeno. Na to poprime besedo Barnaba:

„Jaz sam jutri ne pojdem z vami, ker imam še posla mnogo doma in ker za sedaj še ni nevarnosti. Ako bode pozneje potrebno, pridem za vami, kjer bodem bratovsko z vami prenašal vse težave in se boril za domovino.“

Te besede so prav neprijetno ganile polkovnike, ker take novice niso pričakovali. Barnaba je to opazil, pa se je delal, kakor bi ne videl, in je ukazoval dalje: „Mesto sebe postavljam in imenujem gospoda viteza Orsinija za vrhovnega poveljnika celi vojski in mu v znamenje poveljniške oblasti poklanjam maršalsko palico.“

Orsini je z vojaškim poklonom molčé sprejel to znamenje oblasti, namestnik pa se je obrnil

do drugih polkovnikov in jim naročil, da sprejmejo in slušajo Orsinija kakor njega samega. Molčé se poklonijo v znamenje, da hočejo to storiti.

„Ako pridejo veronske pomožne čete, morajo se tudi te pokoriti vrhovnemu poveljniku. Temu in vojnemu zboru prepuščam, da primerno razstavi čete po Romagni in Marki. Napadati ni treba, dokler vam ne pošljem novih ukazov. Pomnožite posadke po mestih, koder bode treba, in zavarujte skrbno meje na jugu in na severu. Ako pride nenadno do boja, glejte, da hitro in odločno zmagate. Naročila vam bodo dohajala redno iz Milana, in pričakujem prav tako rednih iz glavnega stana. Skrbite za red in jedinstvo med vojaki in postopajte previdno proti meščanom po ondotnih mestih.“

Kancelar Arigo je imel že pripravljena potrebna pisma za ondotne gosposke in oklice za ljudstvo; vse te so sedaj podpisali, zapečatili in izročili gospodu Orsiniju.

Barnaba je sprejel še po vrsti vsakega poveljnika posebej; vsakemu je kaj povedal, vsakega vnemal za hrabrost. Kakor v slovo je vsakemu še stisnil roko. Potem zasede urno konja, veli Ambrosiu, naj ga spremi v mesto, in odjaše med glasnimi klici zbrane vojne iz tabora proti domu. Solnce je žarno zahajalo.

Med potjo je bil namestnik jako mehak in prijazen. Opomnil je, da polkovniki niso z veseljem sprejeli novice, da sam ostane doma. Toda sedaj ne more drugače, nujni opravi mu ne pusté nikamor. Naročal je torej vitez Ambrosiu, naj ostane na strani Orsiniju kot generalni pribočnik ter naj skrbi vestno, da se bode godilo vse dobro in srečno. „V vaših rokah je sedaj sreča domovine, v vaših rokah bramba družin in njih imetja. Mnogo sovražnikov ima Milan, kateri čakajo le ugodne prilike, da bi se maščevali; ne smemo jim dati povoda s slabotnim ravnanjem. Zaupam trdno svoji vojni, da ohrani red in obrani meje. Spomin drage matere, na ljubljene sestre vas bode bodril v težavah bojnega življenja, upam, da tudi spomin Barnabe Viscontija in njegove rodbine vam ne bode hladil domovinske gorečnosti. Skrb za svojce prepustite meni, skrbel bom zanje, kakor za svojo hišo, vi pa nasprotno delajte za nas, kakor bi bili vaše krvi.“

Ambrosio je zahvalil namestnika za to prijazno skrb in za veliko zaupanje, katero stavi

vanj. Obljubil mu je prav trdno, da se hoče z vso odločnostjo in vnemo poprijeti vojnih poslov.

Namestniku je bila vseč obljuba, opomnil ga je še jedenkrat, naj mu pošilja redno in natančnih poročil, morda tudi v zasebnih pismih do matere, česar bi ne kazalo povedati v službenih poročilih.

Med tem so prihajali pred namestnikovo palačo. Razni sluge in dvorniki so čakali gospoda, straže so stopile v orožje in tudi spremljajoči konjiki so stopili v red. Nad vhodom je bil velik pomol, ki je umetno slonel ob prednji strani in bil krasno ozaljšan. Tu gori je pričakovala očeta Barnabova družina. Ko sta zagledala sinova spremstvo, pozdravila sta veselo prišlece, zlasti jima je bil vseč vitez Sforza. Knežna Virida, ki je tudi sedela na pomolu, krotila je le težko svoja živahna bratca. Ko pa namestnik izgine skozi vrata in se vitez Sforza obrne na odhod, zakličeta knežiča vitezu Ambrosiu prav zaupno in domače, naj ju vzame s seboj v tabor in na vojsko.

„Jaz imam konja in znam jahati in sukati meč“, govoril je 13letni Ludovik, „zato lahko grem z vami in vašimi konjiki.“

„Meni je tudi obljubil oče konja, ako boдем priden. Vzemite še mene!“ zaprosi mladi Karol.

„Za danes je prepozno“, odvrne Ambrosio ljubkima dečkoma. „Kadar pa zopet pridem, takrat vzamem tebe in brata in . . .“

„Pa še Virido“, seže mu v besedo knežič, a Virida hitro objame bratca in ga stisne k sebi, da ne bi nadalje tako besedoval. Ambrosio pa se veselo nasmeje in dokonča svoje besede, rekoč:

„ . . . in kdor bode rad šel z menoj. Na zdravje! Na svidenje!“

Po teh besedah se spoštljivo prikloni in opazi v mraku, kako se mu je na lahno priklonila tudi mlada knežna Virida. Našemu vitezu se je zdela ta odlika neprecenljiva, srce se mu ugreje, krepko vspodbode konja, kakor bi bilo treba iti nad zvite trume sovražnikov, in urno zdirja s svojimi konjiki proti taboru. Marsikatero oko je pazno zrlo za njim, a misel vseh, ki so ga videli, bila je ta, da je Ambrosio Sforza najlepši in najbolj junaški milanski vitez. Morda je tako mislila tudi Virida.

V taboru je bilo nastalo takoj po odhodu namestnikovem čudno razmerje. Kar nagloma se je bil izpremenil vitez Orsini skoro iz tovariša v vrhovnega poveljnika. On sam ni pričakoval tega, in še manj drugi polkovniki. Najprej mu je častital Gaspere Tinela in sicer iz srca, kakor je bilo videti. Njemu je bilo vse jedno, kdo je poveljnik, samo da se začne kmalu boj, in da se v boju pridobi kaj plena ali drugačnega dobička. Drugi je pristopil gospod Kuan, polkovnik savojskih zaveznih čet. Bil je šele

teden dnij v taboru, vendar toliko je že presodil bojne tovariše, da sta mu Orsini in Baldessaro najbolj ugajala, najmanj pa je maral za viteza Ambrosia in Bernarda. Gospod kastelan je stal tih in zamišljen, ker ta prememba mu ni bila po načrtu, in ni vedel, kaj bi storil v novih razmerah, Baldessaro pa je bil kolikor toliko nevoljen, ker se je štel jednako in še bolj sposobnega, kakor je Orsini. Novi maršal pa je bil jako previden in se delal, kakor da je še vedno prejšnji tovariš. Upal je, da se s časom polkovniki sami ob sebi privadijo novih razmer. Ko se vrne v tabor vitez Sforza, nagovori ga Orsini prijazno in poprosi, naj ga podpira prijateljsko v težavnem poslu.

„Sluga sem vam“, odgovori Ambrosio, „ker je tako določil gospod vojvoda in namestnik; le ukazujte, da se prepričate o moji pokorščini!“

Ko je gospod kastelan videl, da je Ambrosio tako voljno sprejel to naredbo, ni se ji protivil, vendar je na tistem ponovil svoj prejšnji sklep, da se ne dá od nikogar voditi po krivih potih, tudi od Orsinija ne.

Orsini je še sestavil in razdelil ukaz na čete, v katerem se jim je predstavil kot maršala, opomnil vojake reda in pokorščine in obljubil plačila za hrabrost in zvestobo. Določil je polkovnikom službe za noč in jutranji odhod in naznanil čas, kdaj naj so oddelki pripravljeni, da sprejmejo pred odhodom še jedenkrat milanskega vojvodo. Viteza Ambrosia kot najmlajšega je zadela danes služba taborskega nadzorništva.

Polkovniki so se vojaško poslovili od maršala in odšli k svojim polkom. Noč je legla na tabor, polagoma je šum ponehal, vojaki so legli k počitku. Ambrosio pa ni šel počivat, ampak se je kmalu vrnil od svojih konjikov k taborski glavni straži, da oddá povelja za noč. Ukazal je straže postaviti dvakrat gosteje, kakor po navadi; med njimi naj je neprestana zveza. Kogar dobé, da gre iz tabora, vprašajo naj, kdo je in kam gré; ko se pa vrne, naj pride najprej do glavne straže in šele potem k svojemu oddelku. Vsaka straža naj nemudoma naznani, kdo je šel iz tabora. Pregledal je sam vse straže in se prepričal, da se je vse zgodilo, kakor je bil ukazal. Potem je stopil v šotor, naslonil se na mizo in se zamislil. Mnogo mu je bilo na tem, da zvé, kdo je kriv raznih zločinov poslednjih dnij, ki so se dogodili okrog Milana, in katere so mnogi pridevali vojakom. Vse je kazalo na to, da so med savojskimi mezdniki pravi hudodelci. Zato je sklenil nocojšnjo noč zaslediti zločince in jih prav ostro kaznovati. Poleg te skrbi mu je prihajal na misel namestnik s tako prijaznimi besedami, njegova družina in pred vsemi — Virida. Sam ni vedel, kako mu je

bilo pri srcu, a to je čutil, da ga vežejo prav mile, vendar krepke vezi z gospodom Barnabom in da ga te vnemajo za junaška dela. Tu ga vzdrami hoja pred šotorom; vodnik nočne straže je prišel poročat z nekoliko vojaki. Naznanil je, da je povsod vse mirno, le mimo straže proti vodi je prišlo pet mož s posodami za vodo; rekli so, da so od lahkih konjиков.

Ambrosio jim zopet naroči, naj ostro pazijo in hitro vse naznanijo. Ko odidejo poročevalci, vzame Ambrosio sam od straže dva moža in gre proti ležišču lahkih konjиков. To je bil njegov polk, zato je vse poznal. Poišče čuvaja in ga vpraša, je-li kdo šel od čete proč iz tabora. Čuvaj mu pové, da ne. Vendar mu Ambrosio ni verjel prav trdno, marveč je šel prepričat se sam. Vse je ležalo mirno in spalo, pogrešal ni nikogar. A zakaj je straža videla pet mož, ki so šli iz tabora in trdili, da so izmed lahkih konjиков? Ko pregledajo še orodje, res najdejo, da posode niso v redu, in da ni vseh tukaj. Kdo jih je vzel? Čuvaj ni vedel, kdo; jasno je pa bilo, da je bil tat nekdo iz tabora, ker notri ni bilo žive duše. Ambrosio torej ukaže, naj ostro pazijo, kdo in kdaj prinese posodo nazaj, da ga urno primejo in izročé glavni straži.

Vrnivši se v šotor nasloni se ob mizo in zaziblje v sanjarjenje. Domišljija ga je vodila na dvor Barnabov, tako, kakor je bil tam pred nekaj dnevi. V svetli dvorani mu je sedela nasproti knežna Virida in pogovarjala sta se tako domače, kakor brat in sestra. Predočeval si je njene lastnosti: ni prevzetna, a je visoka; ni ničemerna, a je slavaljubna; ni sebična, marveč gorí za domovino. Kako bode torej vesela, kadar zvé o novih zmagah, in kako bode odlikovala najhrabrejše viteze!

Lepe slike so mu rojile po glavi, in v tem ga je objel spanec. Sanjalo se mu je, da je na bojišču; hrabro se bori, zmaguje, zastava vihra, sedaj-le pobegne sovražnik. . . . Kar na hip se obrne sreča. Nov sovražnik pritisne, zastava omahne in pade. Hitro priskoči, da jo reši, a pri tem pade s konjem. Tu zagrmi močen glas: „Stoj!“

Ambrosio se vzbudi, vstane hitro in stopi ven, kjer so ravno prišle patrolje s sporočili. Povedale so, da prihaja čim dalje več vojakov mimo straže do vode. Ker se bode kmalu danilo, ni lahko braniti jim. Ambrosio to izprevidi in gre sam do straže, da bi videl, kako je. A ne najde nič sumljivega; le dva savojska vojaka mu pripeljejo njegovi ljudje, kateri so ju bili zalotili pri posodah. Ambrosio je takoj mislil, da so napravili tudi nocoj kako hudobijo, a ni mogel tega preiskovati nadalje.

Maršal Orsini je bil že oblečen pred šotorom, ko dojde k njemu vitez Ambrosio s sporočili.

Pové mu tudi svoj sum o savojskih tovariših, a Orsini se ni maral danes pečati s tem, tolažil ga je, da pozneje ne bode prilike in ne časa za take nered.

Ambrosio se vrne h glavni straži, pokliče vse straže nazaj, premeni glavno stražo, potem odide k svojemu polku, da se pripravi na odhod.

Solnce je že visoko na obnebu. Po taboru je vse živo: tu pospravljajo razne stvari, tam likajo sebe in konje, drugod že stopajo v vrste, častniki hodijo sem in tje, grajajo, opominjajo, hvalijo, kakor se jim zdi potrebno. Polkovniki so danes v veliki bojni opravi, vojaki si nadevajo orožje: vse se pripravlja za glavni vojaški pregled.

Orsini z maršalsko palico v roki je že pregledal svoj polk, kateremu sedaj zapoveduje njegov namestnik stotnik Jurij; ponosno stopa mimo drugih polkov pešcev in konjиков.

Ob 10. uri dopoldne je bilo vse v redu in čakalo vojvode z dvorom vred. Vojna je stala v dveh vrstah, spredaj pešci, zadaj pa konjiki. Zastave so vihrale v zraku, orožje se je svetilo v solncu. Polkovniki z maršalom so stali v krasnih opravah pred vojsko in se pogovarjali. Poleg ceste v senci visokih dreves je stal prostoren oder. Namenjen je bil véliki milanski gospôdi, ki bode pri blagoslavljanju zastave. Prihajalo je čim dalje več ljudi, vendar reda niso motili, ker so se nekateri vojaki urno sukali in odkazovali vsakemu določeno mesto.

„O, don Antonio, ali ste vendar-le prišli?“ reče malo nagajivo gospod Baldessaro prišlemu vojaškemu duhovniku.

„Prišel sem, kakor vidite, častni gospodje“, reče duhovnik in pristopi k polkovnikom. Ti so ga imeli zaradi vljudnosti in srčnosti vsi radi, zato so mu drug za drugim podali roko v pozdrav.

„Kaj pa namestnik in nadškof?“ vpraša Orsini. „Slišali smo, da sta se sprla, in zato že mislili, da vas morda ne bodo pustili z nami.“

„Ne vem, koliko je na tem. Vendar upam, da razpor ni resen; jaz sem dobil poziv, da odrinem, in sedaj sem zopet med vami, drugega ne vem.“

„Dobro, dobro, gospod Antonio, vi ste naš tovariš, vodili bodete naše duše; saj veste, vojak je lahkomisljen“, posmeje se Ambrosio in prijazno pogleda častitljivega duhovnika.

„Čast je to za me, za vas pa lepo, vitez Ambrosio, da se ozirate tudi na duhovno moč v boju. Vsak po svoje: Vi z roko, jaz pa z besedo in molitvijo.“

Med tem razgovorom se je bila zbrala že neštevilna množica. Na odru je bilo jako živo. Tu zadoni tromba: vojvoda se bliža z dvornim spremstvom. Polkovniki stopijo na čelo svojim

polkom, maršal Orsini dá povelje za pozdrav milanskega poglavarja. Spremstvo obstane blizu odra, vojvoda - namestnik pa prijaše v vojni opravi vojni na čelo, kjer ga pozdravijo vrste s klici, prapori pa se pripognejo v znamenje pokorščine. Namestnik sprejme oznanilo od maršala, potem objahata oba vse čete. Barnaba je bil zadovoljen in je pohvalil lepo vnanjščino cele vojne.

Med tem je bilo za blagoslavljanje zastave vse pripravljeno. Don Antonio opravi obrede,

bojujete za domovino, za njeno slavo in srečo in za njene prebivalce! Mislite tudi na one, kateri so vam zastavo izročili, da se zmagoslavni povrnete ž njo domov, nam v srečo in veselje."

Viteza Ambrosia so prevzele te besede. Vendar se kmalu otrese zadrege in odvrne prav krepko:

"Potrudili se bomo, jaz in moji sobojevniki pri lahki konjici, izkazati se vredne zaupanja, katero stavite v nas. Najljutejši boj nam bode prijeten, ko se bomo spominjali, da gleda na

nas domovina, da nam zaupa njen gospod in da čutijo z nami plemenita srca milanskih gospej in gospic."

Viteško se pokloni knežni in veli praporščaku, naj zastavo dvigne in se postavi ž njo pred polk. Lahno je zaplapolala lepa zastava in se zablestela v solčnih žarkih, navdušenje je priklopelo do vrhunca in klicanja in pozdravljanja ni bilo ne konca ne kraja.

Ko se poleže nepopisni šum, stopi don Antonio v sredo med polke na določeni prostor in nagovori vojake:

"Dragi vojaki in vojni tovariši! Prišel je čas, da odrinete v boj. Zapustiti je treba domače hiše, da služite domovini. Vsak izmed nas želi videti domovino srečno in slavno in zato gre rad zanjo v boj, kjer zastavi zanjo vse svoje moči, ako bode treba, tudi svojo srčno kri. Ta želja mora živo goreti v srcu vsakega izmed nas, ta želja se mora vspeti do navdušenja, kadar bode treba kaj

junaškega storiti za dom in vladarja. Dragi vojaki! Slovesen je trenutek. Domovina gleda na vas, gospod vojvoda in namestnik rimskega cesarja v naši Italiji izroča vam skrb zanjo. Kažite se vsigdar zveste sinove svoje lepe domovine, vršite točno svojo službo, podpirajte prijateljsko drug drugega: tako se bodo težave manjšale, uspehi pa množili. Čim večja bode vaša hrabrost, tem lepša bode zmaga.

Vse to pa dosežemo le z natančno pokorščino do vladarja in njegovih poveljnikov. Da jim bodete neomahljivo zvesti, prisegli bodete sedaj vpričo Boga in vse množice."

Nato stopi mlada knežna pred zastavo, obrne se k vitezu . . .

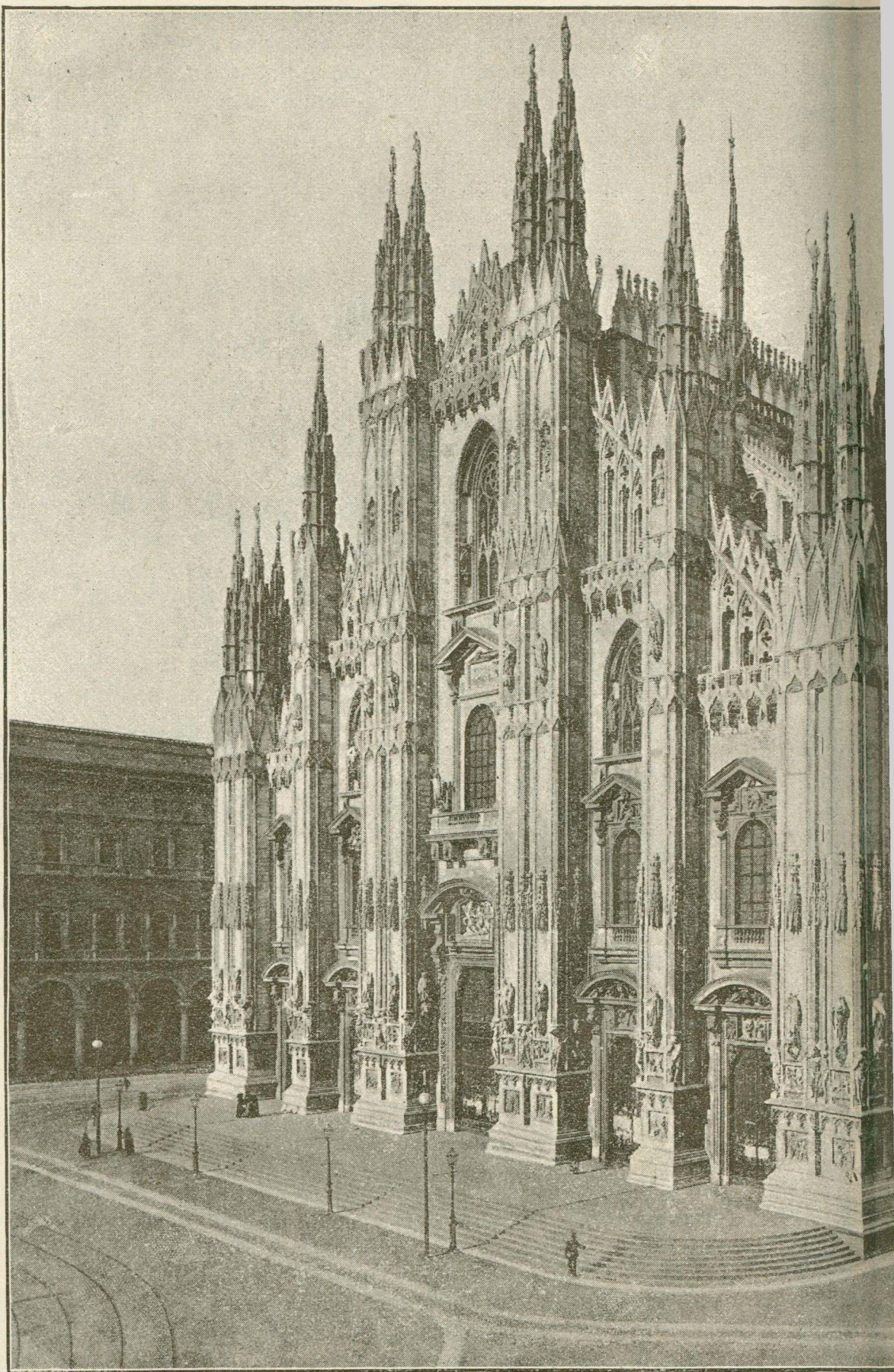
potem pristopijo oni, ki so imeli ob tej priliki pravico zabiti žeblje v drog. Dragi čitatelj to pač lahko umeva, saj je še dandanes ta navada.

Prvi žebelj zabije don Antonio v imenu sv. Trojice, drugi knežna Virida kot botra, tretji zabijejo namestnik, maršal in vitez Ambrosio kot polkovnik in čuvaj nove zastave. Na to stopi mlada knežna pred zastavo, obrne se k vitezu Sforzi in ga nagovori:

"Sprejmite, cenjeni vitez Sforza, to novo blagoslovljeno zastavo iz naših rok! Podoba naj Vam bode naše domovine in njenih otrok. Borite se hrabro pod to zastavo, mislite si, da se

Don Antonio je počasi izgovarjal prisego, in vojaki so govorili za njim z vzdignjenimi prsti. Slovesna tihota je vladala med tem. A sedaj so že donela povelja vse križem in čete so se jele gibati. Gospod namestnik se je postavil ob strani odra, da so morali vojaki tik mimo milanske gospode. Veličasten je bil spreved. Godba zaigra, in Orsini kot maršal pripelje vojsko mimo namestnika. Ko odkoraka prva četa mimo odra, pridruži se Orsini namestnikovemu spremstvu, da bi gledal razvrščeno vojsko. Za Orsinijem je pripeljal vitez Gaspare Tinela svoj lombarški polk; dobrovoljno se je smehljal na svojem vrancu. Bolj vzburjen je privêdel Baldesarro svoje fevdnike, z globokochutnim poklonom je pozdravil namestnika in gospe na odru. Kuan je temno gledal izpod čela in prevzetno korakal na čelu svojim mezdnikom. Pehota je odšla, in konjištvo se prikaže v lahkem teku. Na čelu lahkih konjikov prijah vitez Ambrosio na čilem arabcu. Moško se je držal na konju v bojni opravi. Perjanec je vihral v zraku, plašč je visel čez rame z dragim kamenom spet na prsih. Orožje in oklepi so se svetili v solncu. Nova zastava je živahno vihrala, ko so prikorakali mimo odra. Glasno je pozdravljalo ljudstvo lepi polk in njenega načelnika. Gospé so mahale z rokami in ruticami. Virida je lahno zardela ob tem prizoru, roke stisnila na prsih, a ničesar ne izpregovorila. — Poslednji pripelje gospod kastelan svoje oklepnike. Lepa četa je bila, če tudi ne mnogoštevilna. Na močnem žrebcu je sedel kastelan kakor železen stolp. Težki oklep mu je bil kakor pena, železna čelada kakor igrača. Vizir je imel odprt in s polnim veselim obrazom je gledal po ljudeh. Moško je pozdravil gospoda namestnika, ljubeznivo pa gospe, med katerimi je kmalu našel Sforzovo družino. Kako bi je ne bil pozdravil! Na prsih se mu je svetil zlati medaljon, darilo Margaritino. Brez dvoma so gospe to opazile. Veselo ploskanje in burno pozdravljanje je spremljalo tudi kastelanove ju-

nake pri odhodu na bojišče s tisoč voščili za prihodnje zmage. — Bil je to lep dan v zgodovini milanskega mesta, lep v življenju mlade

Milanska stolna cerke

knežne. Ko se je vrnila namestnikova družina domov, ni se mogel premagati oče, da ne bi stopil k njej, pobožal jo z ljubkim nasmehom

po licu in ji rekel: „Danes je bil dan za te, ljuba hči, danes si se pokazala vredno našega rodú, Viscontiji smo na to ponosni in upamo,

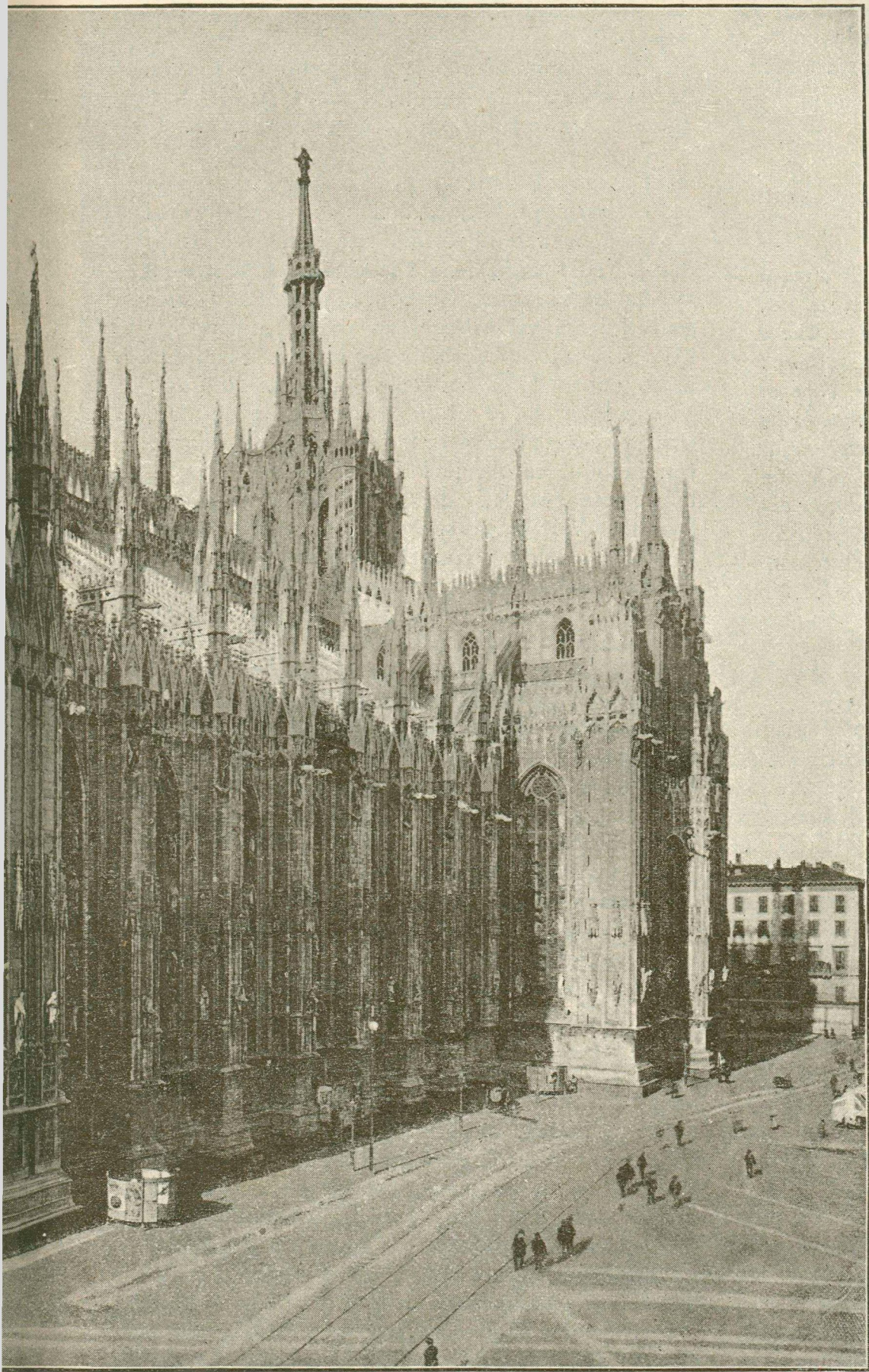
Viride. Budila mu je prav Virida upanje, da se po njej poslavi rodbina Viscontijev, ali morda povspne do novih častij in večje veljave. Zato je bil tudi zanj današnji dan vesel in slaven dan. A ni veselja brez grenkobe; namestnik si ni mogel prikrivati, da se na obzorju njegove bodočnosti kopičijo pogubni oblaki, na katere se je oziral le s skrbjo in strahom.

VII. Začetek vojske.

Po odhodu vojske na bojišče je bilo po ulicah in trgih milanskega mesta nekoliko mirneje; tem burneje pa je bilo v srcih milanskih meščanov. Skoro vsaka hiša in rodbina je imela koga pri vojski, zato je radovedna pričakovala poročil. Tudi v palači gospoda Barnaba so radovedno sprejemali poročila. Vsekako so se godile važne reči, zakaj namestnik in kancelar sta delala skoro noč in dan. Trudila sta se, da bi po mirni poti razdrla zavezo, ki se je bila sklenila skoro gotovo proti Milanu samemu, ali pa, da bi dobila kaj zaveznikov. Skoro nič se jima ni posrečilo. V Veroni ni bilo mnogo uspeha, dasi bi bil ta zaveznik posebno imeniten zaradi Padovancev. Le toliko sta dosegla, da se gospod della Scala ni pridružil nasprotnikom. Jednako so odvrnili razne milanske predloge tudi drugod. Neki poseben strah je odvrčeval od milanske zaveze vsakega državnika, katerega se je lotil namestnikov kancelar. Tudi je Arigo namignil Barnabi, naj napravi kako dedno zvezo z Veronci in naj izkuša skleniti kak politički zakon. A vse to ni nič ganilo Veroncev.

V sredi raznih poskusov iznenadi milanskega vojvoda poslanstvo iz glavnega stana kardinala-legata. Doneslo je pismo od gospoda Albornoza. Namestniku se je zdelo, kaj utegne biti v pismu, zato je takoj odredil, da je sprejme drugi dan v slovesnem zaslišanju. Tisti dan sta prišla

rudi poslanca iz Padove in Benetek. Ker so prišli vsi z obilnim spremstvom, vzbudili so splošno pozornost po Milanu. Meščanje so ugibali razne

rkev. (Po fotografiji.)

da ne bode tvoja zvezda temnejša, kakor tvojega očeta in tvojih bratov.“ — Barnaba je bil navdušen zaradi pogumnega nagovora mlade

stvari, zvedeli pa niso ničesar. — Drugi dan so bili zbrani vsi tajni svétniki namestnikovi v posvetovalni dvorani njegove palače. Poslance so slovesno uvédli, drug za drugim so prišli na vrsto. Poslanec kardinalov podá namestniku zapečateno pismo. Barnaba pogleda naslov in pečat in dá pismo kancelarju Arigu, naj je prečita. Pismo se je glasilo tako-le:

*Gospodu Barnabu Viscontiju,
cesarskemu namestniku v Lombardiji, gospo-
darju v Milanu itd.*

V imenu svojega gospoda sv. očeta papeža Urbana V. Vam naznanjam, da dné 1. vel. travna prestopim meje in si vzamem cerkvene pokrajine z vojsko, ker jih z lepo niste hoteli dati. Na moje poslednje pismo se Vam ni zdelo vredno odgovoriti, za moje svarilo se niste zmenili. Čast svete stolice torej tirja, da z orožjem v roki iščem pravice in tirjam zadoščenja papežu, svojemu gospodu. Cerkvena kažen, izobčenje, je nasledek te trdovratne upornosti. S tem je pogajanje od moje strani končano, govori naj orožje.

*Albornož,
kardinal-legat.*

Barnaba je trla jeza, ko je poslušal pismo, a premagoval se je. Zato je odgovoril dokaj mirno, rekoč:

„Mi ne napadamo nikogar, a branili se bomo, kolikor moremo. Nikomur nismo delali škode in sile; kjer so nas prosili, tam smo pomagali, in zato nismo zaslužili kazni. Pokrajine, katere zahteva kardinal za papeža, dobili smo poštenim potem, zato jih hočemo tudi pošteno braniti. Povejte torej kardinalu, da smo pripravljeni, naj pride, kadar mu drago.“

Svetovalci namestnikovi so dokazovali, da so vse te pokrajine pošteno pridobljene. Ker so pa poslanci odgovorili, da nimajo naloge pogajati se, ampak samo izročiti pismo in sprejeti odgovor, sklenili so, da sprejmó napovedano vojsko.

Benečanski poslanec je v imenu vojvoda (dožeta) in starejšinstva prinesel pismo gospodu Barnabu in milanskemu starejšinstvu. Benečani so napovedali v njem Milancem vojsko kot zavezniki papeževi, ki ne smejo mirno gledati, ako se zavezniku godi krivica. Poslancem so milanski svetovalci ugovarjali, da še velja mirovna pogodba z Milanom, da torej ne morejo jednostransko prelomiti teh ukrepov. Vendar niso ti ugovori sedaj nič več veljali, ko je bil napovedan boj z glavnim nasprotnikom; Benečani so bili dolžni pomagati mu. Beneški poslanci

so odšli veseli, da so tako lahko opravili svojo nalogo. Prav tako kakor Benečanom se je godilo tudi Padovancem. Slišati so morali dokaj grenkega očitanja, naposled pa so tudi njim potrdili, da so donesli resnično pisma in napovedali vojsko.

Barnaba in njegov kancelar sta pričakovala, da se stvari tako zasučejo, kakor se je tudi zgodilo. Iz raznih poročil sta vedela, kaj se napravlja.

Kar so obravnavali pri namestniku, zvedelo se je kmalu po mestu. Nekaj so povedali razni poslanci, nekaj tajni svétniki namestnikovi. Drugi dan je vedel ves Milan, da se kmalu začne strašna vojska na tri strani. Na Benečane in Padovance so bili jezni vsi Milanci, za vojsko s papežem niso bili tako vneti. Največjo sitnost in zadrego je to napravilo v nadškofovi palači. Nadškof, Viljem Pustrela, je bil dober mož, papežu udan, sicer pa jako vnet za vedo in umetnost. Zoprno mu je bilo, če ga je kaj motilo, zlasti pa še tako resne stvari. Že doslej je imel sitno nalogo Barnabu Viscontiju sporočati papeževe dopise o raznih poslih, a znal se je sukati tako modro, da sta ostala z namestnikom še vedno na videz prijatelja. To pot pa je prišla glavna teža na rame nadškofu samemu. Ob jednom z napovedano vojsko je prišel nadškofu ukaz, da naj namestnika javno izobči iz cerkve, ker se trdovratno protivi papeževim zahtevam. Kaj takega mu dosedaj še ni prišlo na vrsto. Da to ne bode namestniku všeč, mislil si je lahko; da je Barnaba nagel in krut človek, to je vedel, a slušati je hotel in moral povelje sv. očeta, naj pride, kar hoče. To pa se je dalo zvršiti na dva načina: ali s tem, da se papeževo pismo v cerkvi javno prečita zbranemu ljudstvu, ali pa, da se pribije na velika vrata škofijske cerkve v Milanu. Drugo pot si je izbral nadškof in jo tudi zvršil takoj naslednjo viharo noč, ne da bi bili čuvaji kancelarjevi kaj zapazili. Šele zjutraj, ko je že mnogo ljudstva pismo videlo in bralo, umaknili so je Arigovi slugi. Nasledkov ni bilo posebno hudih; ali gospod namestnik ni imel časa misliti na maščevanje, ali pa mu je Arigo stvar nekoliko polepšal, ostalo je vse v miru med nadškofom in namestnikom. Toliko več pa je bilo o tem govorice v mestu po hišah in družčinah. V nekoliko dneh so vedeli v vsaki hiši, kaj je zadelo namestnika Viscontija. Kakor je bil kancelar napovedal, tako se je tudi zgodilo. Nasprotniki Viscontijev sploh in posebej Barnabovi, med katerimi so bili celó njegovi sorodniki, privoščili so mu to zadrego in so že ugibali, kako bi to obrnili v svojo korist. Namestnikovi vohuni so mu to zvesto poročali, zato je bil Barnaba jako oprezen in previden pri vsakem delu in posebno ob javnih prilikah.

Največje težave bi bile nastale za nadškofa in duhovščino, ko bi se namestnik ne bil zmenil za cerkveno kazen. Nadškof je bil sicer iz srca rodoljuben in je obžaloval vsako zadrego domovine, katera jo je mogla ponižati; želel je živeti z zakonito posvetno gosposko v prijateljstvu, toda odločno je hotel biti pokoren papežu, in zato je sklenil na vsak način zabraniti namestniku vstop v prestolno cerkev, kakor nekdanj tudi sv. Ambrož ni pustil cesarju Teodoziju stopiti v cerkev. Po sreči pa Barnaba ni maral sile delati, ker se mu ni zdelo varno; kadar je bila kaka cerkvena slovesnost, umaknil se je v Monzo, kamor je tudi sicer večkrat krenil. Nekateri so hoteli vedeti, da zbira tam novo vojsko, drugi

pa so rekli, da je to v zvezi z ondotnimi ječami in jetniki.

Tudi v Sforzovo palačo je prišla novica o izobčenem namestniku. Mati Ambrosieva je bila zaradi tega jako potrta. Da bode to škodovalo tudi vojski, ni si mogla prikrivati. Bala se je za sina Ambrosia. Težko je čakala o. Tomaža, da mu potoži svoje težave in poprosi dobrega sveta. Tega ni dobila dolgo. Tudi samostanske očete je pretresla nekoliko ta novica, in zato so čakali, da se svet pomiri; potem so hoteli pametno delovati na ljudi, da bi v tako burnih časih ne prišla domovina v večjo nevarnost.

(Dalje.)

„V pustiv je šla.“

(Dogodba. — Spisal Podgoričan.)

Matija Novljan v Hudem Koncu in Mica Novljanova roj. Strók z Babjih Gredij sta mož in žena. Ko bi hotel natančneje pozvedovati, zvedel bi lahko, kdaj sta stopila v zakon. Ker pa ni toliko važno, ne maram pozvedovati; zvezana sta že, meni ju ni treba šele ženiti. Opisovati vse trnjeve poti, po katerih sta se ubijala toliko časa, da sta se našla in vzela, pa tudi nečem, da bi mi kdo ne očital — kar se zgodi tako rado — da ljudi opravljam.

I.

Minulo je dobro leto po poroki. Pri Novljanovih je že tekla okajena rodbinska zibel, v kateri se je zibal bodoči gospodar. Srečna mati, mlada Novljanka, je prepevala veselo, kadar ga je devala v zibel. Stara Novljanka ga je varovala urokov in drugih nezgod, katere so nevarne otrokom. In srečni oče, Matija Novljan, visel bi bil najrajši nad zibeljo in mu igral, da bi se Novljanček smejal.

„Micika, meni je podoben“, dejal je često ženi prav ljubeznivo.

„Ej, ti nič ne veš: moje oči ima, pa moja usta“, ugovarjala mu je žena in se radostno smejala.

Mož pa pogleduje ženo in sina, da bi se prepričal, ali ie res tako. Potem pa, ko se ni mogel prepričati, dejal je odločno:

„Pa naj bo! Nos je pa moj! Pa reci, da ni res!“

In stisnil je sinčka za drobni nasek, da je otrok zajokal.

„Oh, še odtrgal mu ga boš s svojo debelo roko“, posvarila ga je ona in ga pahnila od otroka.

Mlada Novljan in Novljanka sta se imela rada. Ljudje, ki vse zvedó in vidijo, niso vedeli povedati nič hudega

Včasih sta si prišla res malo navskriž, toda poravnala sta kmalu, in bilo je zopet dobro. Stara dva sta živela sicer na kotu, vendar sta jedla pri mladih, ker sta delala. Précej nista mislila iti na kot. Ko je pa mlada prišla takoj burkle, ko se je primožila, dejala je stara:

„Nama ne bode merila želodcev!“

In prenesla sta stara dva svoje reči v drugi konec. Celó kuhala sta si v začetku sama.

Eh, stari se neradi umikajo mlajšim, in hišna mati le z veliko nevoljo in jezo izroči burkle sinahi. Večje nezgode pa ni bilo.

Stara Novljanka je pazila vedno, kako kuha sinaha, ali varčuje z moko in soljo, ali se ji smilijo drva in druge reči. Mica je to opazila in zato je varčevala z vsem. Ko je pa stara izprevidela, da sinaha ne gospodinji prenapačno, omedila se je in ji je bila poslej dobra, kolikor je mogla.

Novljan je bil prodal tele mesarju. V nedeljo predpoldnem mu je naštel mesar kupnino. Novljan vesel spravi denar. Popoldne po nauku krene v gostilno, da ga izpije polič ali dva, ker je dobro prodal tele. Vest mu je sicer dejala:

„Po njo pojdi!“

Toda odgovarjalo mu je nekaj:

„Kdo bode pa pri otroku? Sam bodi enkrat vesel!“

Novljan je poslušal zli glas, stopil sam v gostilno in sedel k mizi. Brž se je lesketalo rujno vince v steklenici in kozarcu. Prihajali so še sosedge in znanci, in pričelo se je popivanje.

Novljanka je pa zibala, pela in prav željno čakala moža. Ozirala se je vedno skozi okno, toda mož se le ni prikazal. Skrbelo jo je, kam je šel, ker ji ni povedal. V cerkvi je vedela da ni, ker so bile litanije minule že izdavana, za molitev pa tudi ni bil prevnet. Izprašuje ljudi, ki so prihajali pod oknom, ali ga je videl kdo, toda nihče ga ni videl niti vedel, kje bi bil. Jezila se je, ker ji napravlja take skrbi. Naposled pride mimo soseda Rožička.

„Ali si videla kje našega?“ vpraša v veliki skrbi Novljanka.

„Kaj ne veš, kje je?“ začudi se soseda. „Ali ne veš, da je pri Skobcu in pije . . . pije?“

„Pije? Ni mogoče!“ odmaje neverjetno Novljanka.

„Saj sem ga videla! Saj sedi pri Skobcu za mizo! Misliš, da pije vodo? Mnogo jih je tam, moj je tudi, in pijó, hudo pijó . . . Oh, reve smo me žene, nihče se ne briga za nas, delamo in se potimo, toda možje zapravljajo“, nadaljuje Rožička vzdihujoča, ko je videla, da je znanki hudo. „Jaz sem že vajena, ker sem že dolgo poročena, — pa ti? No, ti se moraš šele privaditi.“

Po teh ne pretolažljivih besedah odide, ker se ji je mudilo.

„Oh, v gostilni sedi in pije“, vzdihne bridko mlada žena. „Mene pa je pustil samo doma. Prodal je tele, denar pa zapiva. Uh, kaj bode! Pa mi niti ne pové, kam gré!“

In hipoma ji je bilo hudo, kakor še nikdar ne, kar je poročena. Željno je pričakovala moža domov, toda njen mož, po katerem je tako hrepenela, pustil jo je doma ter šel v gostilno, česar ji niti povedal ni! Nasloni se na mizo in se zamisli.

Vajena je bila, da ni storil brez njene vednosti ničesar in ni šel nikamor. Ná, sedaj pa tako naredi, da gre v gostilno, njo pa pusti doma! Oj, da bi bil vsaj dejal: „Micika, pojdi z menoj, da tudi ti piješ!“ Pa nič, niti pové mi ne! Gotovo bi ne bila šla ž njim, naj bi bil šel sam, kakor je šel sedaj, samo povedal naj bi bil! Oh, pokazal je, da me ne pogreša, da mu je pijača več kakor jaz. Tudi denar se mu ne smili, kakor da bi ga imel preveč. Za tele je izkupil nekaj, a sedaj misli, da mora pognati.“

Dete se je vzbudilo in se zajokalo, ker ni tekla več zibel. Mlada mati se nagne čez zibel, da potolaži in zopet uspava dete.

„Kje je pa Matija? Kam je šel?“ vpraša stara Novljanka, ko pride čez nekaj časa v hišo.

„Pit!“ odvrne Mica nevoljna.

„Ali sta se kaj sporekla, ker se držiš tako jezno?“

„Nič sporekla. Menite, da bodem vesela, ker zapravlja denar? Saj ga nimamo toliko odveč! In to tele tudi ni bilo predrago!“ odvrne osorno.

„Zakaj se jeziš, ako si ga privošči mero? Ali ne dela?“

„Dela? Kajpak! Jaz pa s prekrižanimi rokami sedim za pečjo, kaj ne?“

„I, ne huduj se! Gospodar je le on. Stori lahko po svoji volji, saj je vse njegovo.“

„In mojega ni nič? Kaj sem pa jaz pri hiši?“ zavpije razžaljena mlada žena in zajoka. „Oh, gorjé meni, pa tudi vam pred Bogom, ker mi ščujete moža, da je sedaj tak!“

„Kakšen je? Zakaj ga opravljaš? — Dober je bil vedno, popival ni nikdar in, ako je danes šel na kozarec, zato še ni pijanec. — Naj ga izpije, kolikor mu ga je treba!“ zagovarja Novljanka sina, ker ni mogla premagati materinske narave.

Vest njena je bila pa čista, ker sina ni nikdar ščuvala zoper sinaho, kar se je dozdevalo sinahi le v naglici in razburjenosti.

„Naj pije torej? Zapije naj vse? Sedaj vem, da ste ga vi naščuvali, ker doslej še ni bil tak. Kaj sem vam storila žalega? Kaj sem se pregrešila? Ali sem vam morda kaj očitala?“

„Pa pojdi ponj, če misliš, da ne moreš biti pol ure brez njega“, zavpije mati in gre iz hiše v svoj konec.

„Ponj ne grem, kakor bi ne vedel sam, kam domov“, misli sama pri sebi. „Smejali se mi bodo ljudje in mi privoščili. Oh, mar bi bila ostala rajša doma pri očetu in materi!“

In tožilo se ji je po solčnih Babjih Gredah, kjer je preživela lepa deklinška leta.

Vzdigne otroka iz zibeli in gré na vrt. Pomladansko solnce je prijazno obsevalo Krajino; iz tal so klile cvetice in odpirale pestrobojne svoje glavice; na cvetočem drevju so šumeli bučelni roji in krilati pevci so se kosali v napvih. Vse se je veselilo, vse radovalo novega življenja.

Le Novljanka, mlada Novljanka v Hudem Koncu ni bila vesela in se ni radovala pomlajajoče se narave. Bridkosti in težave zakonskega življenja so ji grenile sleharno veselje in ji rosile bujna lica s solzami. Iskala je na vrtu samote, da bi je ne videl nihče in bi sama premišljevala svoje žalostno stanje. Nikdar se ji še ni zdelo na svetu tako hudo, kakor te nedelje popoldne. Pritiskala je ihteč svoje drobno dete k sebi in vzdihovala:

„Oh, da imam vsaj tebe, sinek moj! Ne, ti me ne zapustiš, nikdar me ne bodeš žalil in jezil tako, kakor tvoj oče! — Oh, dete, ljubo dete!“

In poljubljala je sinka iskreno in se tako tešila.

II.

Toda Matija Novljan je bil v gostilni svojo ženo pozabil popolnoma. Ker ni bil vaje pijače, postal je kmalu židane volje ter je vesel objemal svoje sosede, kateri so slastno pili za Novljanov denar. Bili so pravi bratci, kakoršnih je mnogo v Hudem Koncu, katerim se denar za pijačo ne smili nikdar. Trkali so z Novljanom, peli zdravice in mu dopovedovali, da je Matija Novljan šele sedaj pravi mož, ko je prišel v njih družbo. In Novljanu je to govorjenje tako ugajalo, da so mu stopale solze v oči. Nespa-meten se je zdel samemu sebi, da je doslej ostajal doma.

„Tako je, Matija, tako! Kdo bi vedno stražil ženo doma in zibal!“ pravi sosod Medén in ga udari na ramo.

Vsi se zakrohota in urežejo za starim Kozarčkom, kateri je krožil staro Kančnikovo:

Ne dajte ženám,
Da b'hlače nosile,
Da bi prot vam
Oblast zadobile!
Varujte vsaj to
Največje blago!

„Kaj? Ali jaz nisem mož? Ali ne nosim hlač?“ vzroji Novljan, ko razume pomen pesmi. „Kdo tega ne ve? Vina na mizo!“

„Tako! Tako! Novljan! Pijmo, dokler je denar in nedelja!“

Pa so zopet pili in zopet peli. Denar je ginil Novljanu iz mošnjice, glavo mu je polnilo vino, in tako ni videl nič drugega, kakor pijačo v steklenicah in vrtoglave sosede okoli mize. Zatonilo je zlato solnce in tihi mrak se je spuščal na zemljo. Treznejši so drug za drugim izginjali iz gostilnice in bežali skrivaj domov, kamor jih je podila vest. Po nekatere so pa prišle žene in jih odtrgale od pijače.

V mraku je bila Novljanka zakurila in pristavila večerjo. Celo popoldne ni bilo moža domov; celo popoldne je popijal. To je bilo mladi ženi vendar že preveč. Zdelo se ji je, da jo zaničuje in draži nalašč, ker je ni povabil s seboj, niti povedal, kam gre. To dozdevanje jo je tako jezilo in žalostilo, da je prejokala skoraj vse popoldne. Smilil se ji je tudi denar, katerega daje za pijačo. Mati je nekaterikrat pričela pogovor, toda, ker ji sinaha ni odgovarjala, obmolknila je in se na tistem jezila na-njo.

Kaša je že vrela, njega pa le še ni bilo. Sedaj se pa ne more več premagovati.

„Mati, pogledajte malo v peč, da se ne zasmodi“, veli stari in gre po moža.

„Meni nič mari“, zavrne jo mati jezna, ker prej ni hotela govoriti z njo.

In tako se je kuhala kaša sama pri ognju. Trda tema je bila že po vasi, ko je hitela Novljanka po moža. Premišljevala je, kaj bi govorila v gostilni, kako bi ga spravila domov. Ugibala je, kdo bi bil še v gostilni, in kakšen je mož, ali je že hudo vinski, ali še ne.

Pride do gostilne. Glasno vpitje in govorjenje se razlega v tiho noč. Postoji in posluša, da bi ujela glas svojega moža. Ko spozna moški glas, osupne, zakaj v tem kratkem času, kar ni slišala moža, izpremenil se je bil njegov glas tako, da ga je komaj spoznala. To je bil hripav, votel in odljuden glas, kakoršnega ni bila vajena.

Gostilničarka stopi na prag, Novljanka pa gre bliže, da bi Skobčevka ne slutila, da je poslušala.

„Ali je naš notri?“ vpraša na videz mirno in brezskrbno.

„Oh, lej jo, lej! Kaj mu ne zaupaš, da bi prišel sam domov? Ali je tako daleč? Notri je, notri!“ pravi Skobčevka, nekatere besede žaljivo naglašujoč.

Novljanka je čutila zaničljivi odgovor, odvrnila pa ni ničesar, le mislila si je: „Oh, ti nesramnica, vse bi ljudem izpihala rada iz mošnjčkov.“

Vstopi.

Slab, z vinskim duhom, s smradom goreče sveče in dimom pomešan zrak ji pade na pljuča. Okoli mize so sloneli nekateri pivci, ali tolkli po mizi in vpili, ali so pa dremali. Oči so jim že slabo svetile, na žarečih obrazih jim je odsevala nekaka dušna topost.

Gostilničar jo ugleda in ogovori:

„Ali si prišla tudi ti ponj?“

„Oh, recite mu, recite, naj gre domov“, poprosi žena in vstopi nazaj med vrata.

„Novljan, pojdi!“ pravi Skobec in namigne k vratom.

„Kaj hočeš?“

„Pojdi!“

„Kaj praviš?“

„Matijec, pojdi, pojdi! Noč je in večerja te čaka“, oglasi se Mica.

„A-a, noč je, večerja je? — Ná, pojdi pit!“ izpregovori počasi Novljan, ko spozna ženo.

„Nisem žejna, plačaj in pojdi domov!“ prosi ona.

Ujezila ga je, ker ni hotela piti.

„Po kaj pa hodiš sem, ako nečeš vina?“

Z vustmi se smejala,
V srcu se jokala,

kakor poje pesem, pa mu užaljena na videz veselo in mirno odgovori:

„Matijec, nikar se ne huduj, večerja se hladi, pojdi!“

„Ti in tvoja večerja!“

„Le pojdi, le pojdi, da ne bodo vsi tebe čakali“, poseže gostilničar Skobec vmes, ker se ni hotel zameriti Novljanki, ako bi moža kaj ustavljal.

„Meniš, da nimam več denarja, ker me podiš iz hiše? Pa pojdiva, saj vidim, da še jesti ne morete doma brez mene! Vse poravnano!“

„Vse.“

Sedaj vstane in gre opotekajoč se iz gostilne za ženo.

„Oh, kakšen je“, vzdihne Novljanka po tihem in hiti pred možem, saj se ni mogla hliniti več, da bi govorila z njim prijazno, ko jo notri jezi in kolje. Postal ji je zopern.

„Počakaj! Kam bežiš tako?“ vpije mož za njo in se opoteka po temni poti. Ona pa le hiti, da bi se z njim ne sporekla že na poti.

Ko stopi v vežo, udari ji v nos zoprni duh po smodu. Hitro stopi pred peč in odstavi kašo, toda bilo je že zamujeno; kaša je bila predolgo pri ognju. Vedela ni kaj početi. Jeza jo zgrabi še bolj, ker je slutila, da je mati to naredila nalašč, ali je pa premalo pazila.

„Kakoršno so skuhali, tako naj jedó, on pa tako ni zaslužil boljše!“

Po tem odločnem sklepu strese kašo v skledo, in takrat že stopi tudi Matija v vežo.

„Kje je večerja, ker se je tako mudilo?“

„Précej prinesem, le pojdi k mizi!“

Kmalu je kaša na mizi, in Mica pokliče tudi stara dva.

Mati je že gredé vihala nos, ker je nekaj neprijetno dišalo.

Molijo in začnó. Stara komaj zajame dvakrat, položi žlico na mizo rekoč:

„Slaba je.“

„Prav nič ni vredna“, dostavi sin in zažene žlico po mizi. „Zato me je bilo treba pač klicati!“

„Sedaj, ko imaš vsega zadosti, seveda ti ne tekne kaša.“

„Molči!“

„Ej, ni dobra; kaše ne znaš kuhati, pa je. Ta, ki si jo nocoj skuhala, ni za ljudi“, méni stara, nič hudega ne sluteč, in vstane. Tako stori tudi stari.

Kaj hujšega bi mogel človek storiti ženski, kakor očitati ji, da ne zna kuhati? Ker sta odšla stara, bruhne razkačena žena vso jezo na moža, ki je bil stopil k postelji in se spravljal spat. Vsa iz sebe skoči predenj, pomoli mu pest pred oči pa zakriči:

„Le sam si kuhaj, ker ti ne znam več! — Druge poslušaj, mene ne, in pometati hočeš z

menoj, pa ti že ne bodeš. Rajša grem proč, da se ne vidiva nikdar več.“

„Pojdi, kamor hočeš“, odvrne mož ravno-dušno in nekoliko zamahne nad njo s suknjo, katero si je bil ravno slekel. „Molči, da prej zaspim.“

„Pretepati me tudi že misliš, kaj ne, lep mož si!“

Žena mu iztrga suknjo iz rok in jo zadrvi v kot pod posteljo.

„Védi, da si me udaril prvič in zadnjič. Tu mi ni obstanke, kjer me vsi zaničujete in sovražite. Kuhajte si sami bolje, kakor sem vam kuhala jaz! — Oh, oh, jaz neumnica, da sem se dala pregovoriti in sem prišla sem uživat jezo in žalost!“ Tako je tožila v svoji jezi nad svojo nesrečo.

Teh besed pa Matija že ni več slišal, ali vsaj razumel ne, zakaj zibal se je že na pol v sladkem spanju.

Mica Novljanova pa se ni tako hitro upokojila. Zbere nekaj obleke, poveže trdneje zibel in se odpravi od hiše, ker si je v jezi in žalosti domišljala, da pod to streho ne more več živeti. Bala se ni noči, ampak še prav ji je bilo, ker vsaj ljudje ne bodo vedeli takoj vsega. Zibel zadene na glavo, culo z obleko natakne na roko in gre.

„Pa sam bodi, ker sem ti odveč! Živela bodem še lože.“

S temi besedami se poslovi od moža.

Mati je poslušala, kaj imata v hiši, in ko je čula ves prepir in je slišala tudi grožnjo sinahino, da gre proč, pravi staremu:

„V pustiv misli iti.“

In nista se bila še dobro pomenila, bila je sinaha že pred hišo. Urno skoči mati na vežni prag in zavpije za njo:

„Ali se ti bléde? Kam divjaš? Nazaj pojdi!“

Toda nihče ji ne odgovori, le nagle stopinje se slišijo s pota.

„Kdo bi si mislil, da je tako nagla?“ izpregovori starec čez nekaj časa. „Ti pa nisi šla za vsako malenkost v pustiv, hehe.“

„Strašno je občutljiva! Pa da se upa po noči od hiše!“

V hišo gre, da bi govorila s sinom, toda ker je že trdo spal, pospravi z mize, pogleda, kaj je vse vzela s seboj, in pravi:

„To bode Matija zjutraj gledal, ko je ne bo!“

Stara dva nista nocoj dolgo mogla zaspiti.

(Konec.)

171

Žalne pesmi preroka Jeremija ob jeruzalemskem mestu.

I.

Aleph.¹⁾

O kakó samevaš mesto,
Nékdaj ljudstva šumen kraj!
Národov gospó nezvesto —
Tožno vdovo gledam zdaj.
Njo, kraljico pokrajin,
Ptuj za davek tirja sin.

Beth.

Joka se in joka v nôči,
Z lica ji tekó solzé;
Najti dragega ni moči,
Da tolaži ji srcé.
Vsem prijateljem v posmeh,
Vzbuja črt pri vseh ljudeh.

Gimel.

Plah se je preselil Juda,
Robstva se in stisk bojčč,
A srcá si ni zacelil,
Miren ni med ptujci več.
Nanj je krut sovražni zbor
Planil v tesnem dolu gor.

Daleth.

Pota tožijo prostrta,
Ker slavilcev v Sijon ni.
Vrata so mu v prah podrta,
Milo svečenik ječi.
Temna krila so devic,
Sijon plaka mračnih lic.

He.

Glavo dvignil je sovražnik,
Zoprniki bogaté;
Saj Gospod ji ni toláznik
Radi mnogih grehov njé.
Okovan otrók — gorjé! —
Pred stiskalci v sužnjost gré.

Vau.

O lepote tvoje zarji,
Hči sijonska, ni sledú;
Kakor ovni so vladarji
Paše željni brez mirú,
Malosrčni in slabí,
Preganjalec jih podí.

Zain.

V dobo stisk, pregreh, sladnosti
Vtaplja se Jeruzalem,
Kterih je prebil zadosti,
Kar sovražnik biva v njem.
Ljud ga videl poln je zmot,
Rogal slavlju se sabot.

Heth.

Rod njegov se v robstvo tira,
Ker pred Bogom je grešil;
Smeši vsak ga in prezira,
Ki ga je poprej častil;
Zroč sramoten položaj,
Vzdiha on, strmi nazaj.

Theth

Noge mu nesnažnost krije;
Mislil ni na konec svoj.
V brezno pal je, kjer ne sije
Mile mu tolažbe soj.
Dvignil se sovrag je: Bog,
Težo mojih glej nadlog!

Jod.

Roko je sovražnik stegnil
Vse odvzet, kar mu ljubó.
Mesto vidi, da pribegnil
Zarod je v Tvoj hram drznó,
Kteremu je rekel sam,
Naj ne stopi v sveti hram.

Kaph.

Ljudstvo njêga vzdiha, gine,
In po kruhu hrepeni,
Vse so dali dragotine,
Da se okrepe z jedmí.
Bog, ozri se in poglej,
Kákó ničev sem odslej!

Lamed.

O pomisli duša vsaka
In postoj, ko mimo speš;
Je-li bol katera taka,
Kakor jo na mêní zreš?
V jeze dnéh je Bog dejal,
Kakor trtje me obral.

¹⁾ Alef, Beth itd. se imenujejo črke hebrejske abecede, po kateri se vrsté žalne pesmi.

Mem.

Ogenj je poslal, ki segel
Pokorèč mi je v kosti;
Mrežo nogi je prepregel,
Da obrača se, beži.
Hôtel je, da sem temán,
Tožen, zapuščen ves dan.

Nun.

Jarem grehov moj vzbujeni
V rokah je njegovih zvit,
Naložen na rame meni;
Oslabljen sem in pobit.
Dal me v roke je Gospod,
Da ne pridem sam odtod.

Samech.

Vzel mi sine je češčene,
Moč mi njihovo zavrl,
Čas poklical zoper mene,
Vse izvoljence zatrl.
Zmela Judi hčer kot sok
Sila je Njegovih rôk.

Ain.

Tožim torej zdaj s solzámi;
Kdo mi potolaži jók?
Vzdihovati mi je sami
Porodnici brez otrok,
Rosni od obilih srag,
Ker premagal je sovrag.

Phe.

Sijon stéga roke svoje,
A tešitelja ni zanj
Bog pozval je vražne roje,
Da prežé okoli nanj.
Grad Jeruzalem stoji
Ves zamoke! od krvi.

Sade.

Vse pravice vir Gospod je,
Jaz upornik sem pred njim.
Poslušajte vsi narodje
In pogledjte, kaj trpim.
Mojih zbor sinov, hčerij
Zre v temino sužnjih dnij.

Qoph.

Zval prijatelje sem svoje
A prevarali so me.
Svečenike, starce moje
Smrt pobrala mi je vse,
Ko jedij so si iskali,
Da bi dušo okrepčali.

Reš.

V meni glej srcé drhteče,
Stisko mojo glej, o Bog!
Duša v prsih mi trepeče
Poln bridkostij sem in tog.
Po deželi meč divjá
Ljudstvo smrt mori domá.

Šin.

Čuli so me, da vzdihujem,
Nihčè me ne teši, Bog.
Vsi sovragi se na ptujem
Mojih veselé nadlog.
A pripravil bodeš dan,
Ki mi bol zaceli ran.

Thau.

Zlò se njih Ti razodèni
Vse potrgaj ž njih, kot s trt,
Kot si se obral na mèni
Maščevaje greha smrt.
Tožen je srcá izraz,
Mnogo namreč vzdiham jaz.

Anton Medved.

Večerno zvonjenje.

V	ečerno zvonjenje po pláni zvení,	Kakó je bil srečen! ... A časi hité	Večerno zvonjenje po pláni zvení,
	V ptujini je potnik poslušá,	Večernega nékoč zvonjenja	V ptujini je potnik poslušá,
In	bolj ko poslušá, srcé mu drhtí,	Nakrát ni umelo več njega srcé,	Zakaj ob teh glásih srcé mu drhti,
	In v prěšlost zataplja se duša.	Objeto od strastij življenja ...	In v prsih trepeče mu duša?
V	domovju ob matere krilu nekdáj	Nad dušo mu vísel bridkosti oblak,	Ob mátere krilu je dete nekdáj —
	Zvonjenje je slušal tajinsko:	In val jo zalíval je zdvojá —	O, sládkí, presládkí spomini,
Takrát	ob zvonjenju pošiljalo v raj	Tedáj je napótil po svetu korak,	Vi zopet odklépate pótniku raj,
	Molitev srcé je detinsko.	Tam môrda dobóde pokoja ...	Vi njega ste lek bolečini!

Da bil je nesrečen, to znal je samó,
Zakaj, to biló mu neznano,
A zdaj se odpira mu duše okó,
Zdaj srčno zacéli si ráno!

Večerno zvonjenje po pláni zvení,
Zamaknjen je potnik poslušá,
Iz prsij molitev mu k nébu kipi,
In zopet je — mirna mu duša ...

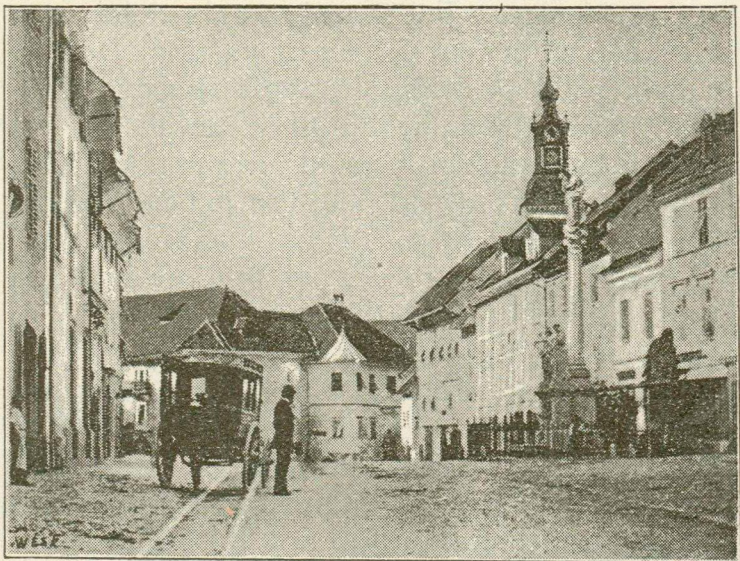
Mih. Opeka.

Loka.

(Krajepisno-zgodovinska črtica. — Spisal Fr. Pokorn.)

Bela Lublana,
Čern je Kran',
Pisana Loka,
Kamenk krasán.

Národna.

Mestni trg v Škofji Loki. (Fotogr. Iv. Šubic.)

I.

Kadar se umakne neprijetna zima, zapustimo radi mestno zidovje, pa jo mahnemo v lepo prirodo. Dragega čitatelja „Dom in Svet“-a vabim, naj se potruži, čim najpreje more, proti lepi gorenjski strani. Če sede v Ljubljani na gorenjsko železnico, videl bode lepe kraje, opazoval krasno prirodo, kakoršna je malokje drugodi. Smemo pa tudi reči, da med lepimi gorenjskimi kraji ni najzadnja, marveč dejal bi, da je izmed prvih naša ljubezniva — pisana Loka.

Če tudi je ta list pred tremi leti objavil malo podobo in pa opis Loke, vendar sem se namenil govoriti vnovič o njej, saj je list sedaj nekako prenovljen in pripraven tudi za daljše opise. Torej mi je prilika, da govorim o Loki obširneje; čitatelja pa prosim, naj me spremlja potrpežljivo po vsem okraju. Povedal mu bom, kolikor vem, in trudil se bom vneti v njem ljubezen do matere domovine, pa tudi do vseh njenih sinov in hčerá.

Na loški železniški postaji sva. Od postaje do loškega mesta je najprijetnejša pešpot čez polje in skozi vas Staridvor, kakor jo je zaznamovalo plan. društvo. In ko si dospel vrh „Gavžnika“¹⁾, razgrne se pred teboj lepo mestece

¹⁾ Hrib, na katerem so nekdanj obešali zločince na vislice (gavge).

Loka. Zares lepota gorenjska je ta kraj! Ni čuda, da ga ptujci iz daljnih krajev radi obiskujejo v poletnem času. Zatorej, dragi bralec ali v duhu moj spremljevalec, postojva malo tukaj in oglejva si še nekoliko to okolico polno raznovrstne zanimivosti!

Že ime „Loka“ je priča, da je prijazna njena lega. Loka znači namreč prijetne kraje ob vodah. In tako je tukaj. Na iztoku dveh dolin, poljanske in selške, naslanja se Loka na hribovje, ki se po domače zove „štangrof“ (steingruft). Iz obeh dolin pa pritekata Sovri, ki se pod mestom strinjata v jedno strugo. Kraj se zove ondi zato „Sovoden“. Pri Medvodah se skupno izlivata v Savo. Vsa okolica, starološka in mestna, je vabljivo prijetna. Zato so bili todi naselniki že v starih časih.

„Pisano Loko“ imenuje jo narodna pesem, pa zakaj? Ne toliko radi tega, ker se od daleč kaže izmed hiš tudi raznovrstno drevje, marveč zato, ker je bila minule čase res pisana. Ako bi jo bili videli še v začetku tega stoletja, opazili bi bili vsako hišo več ali manj slikano s svetimi podobami ali vsaj ob robih ozaljšano s posebnimi okraski. Zlasti zanimivo presno sliko je imela na pročelju mestna hiša ali „rotovž“. Podoba je kazala veliko kolo, na katerem je stala vladajoča oseba z napisom: „Ich regiere“ (t. j. vladam). Pod njo pleza po kolesu druga na kvišku, rekoč: „Ich will aber herrschen“ (hočem vladati). Pod kolesom pa leži tretja z besedami: „Ich habe schon abgethan“ (opravila sem). Pač pomenljiva slika, kažoč, kako premenljivo je vse na svetu! Danes zapoveduje oblastno jeden, jutri se mora umakniti drugemu močnejšemu.

Da si pa še natančneje ogledava loške posebnosti, idiva tje gori na oni-le hrib za gradom. Ljudje mu pravijo „Krancelj“, ker so nekdanj okrog rasle smereke. Kamor koli se ozreš na tem prostoru, kažejo se ti zanimivosti prirodne in zgodovinske. Razgled je od tod zares čarobno lep. Samih cerkvá po hribih in ravninah opaziš nad 60 in skoro vso loško okolico, rekel bi, lahko pregledaš. Tudi več razdejanih in nekaj še stoječih gradov zazre bistro oko s tega kraja. Ozriva se proti severo-vshodu. Pred nama leži vsa široka ravan do kameniških planin. Polno

vasij je posejanih med bujnim sadnim drevjem in rodovitnimi polji. Vsa starološka župnija, mati „Fara“, s sedmerimi podružnicami je nama pred očmi. Oglejva si najprej vasi starološke župnije.

Tamkaj ob desni poleg glavne ceste, ki vodi iz Loke na Kranj, vrsté se zaporedoma vasi starološke župnije, najprej: Staridvor, nekdanj „Altenhouen“, ima 18 hiš in šteje danes 131 prebivalcev. Nekdanj je bil tukaj tudi znamenitejši dvorec, čegar poznejši posestniki so se zvali „de Angersburg“. In gotovo je po njem tudi vas prejela svoje ime. Danes ni več sledú o njem. Sosednja vas je Granc, ki ima 14 hiš in šteje 87 prebivalcev. Potem so Virmaše, nekdanj „Ermern“¹⁾, nekoliko večja vas, ki šteje 45 hiš in 246 prebivalcev. Hiše so pa sploh tako razpostavljene, da ni skoraj mogoče ločiti tukaj vasi od vasi. Zatem sledi Sveti Duh, ki ima 51 hiš in šteje 267 prebivalcev. Nekdanj se je pisalo „Obraern“, kar bi po naše pomenilo prebivalce zgornjih krajev, zgornjih hiš, ker starobavarsko „aern“ znači „hišo“, tla. Zaradi ondi stoječe cerkve sv. Duha so pa že zgodaj tudi kraj imenovali po njej. Zato nahajamo že l. 1423. v urbariju pisano: „Ze Obern pey dem Hailigen geist“.²⁾ Vse te štiri vasi spadajo pod svetoduški zvon. Cerkev je jedna izmed najlepših podružnic župnije. Stoji na lepi ravnini poleg kantonske ceste in je jako obiskovana, posebno v torkih, ker se pobožni vernik lahko udeleži, kakor avtentika priča³⁾, odpustka v prid dušam v vicah. Nekdanj je bila cerkev zidana v gotskem zlogu. Bila je jako majhna, z ravnim lesenim stropom, sedanjim potrebam popolnoma neprimerna in slaba. Zato jo je pa rajni dekan Franc Kramer, pozneje korar, l. 1860. popolnoma predelal, prenovil in olepšal tako, da je svetoduška soseska lahko ponosna nanjo. Cerkev je sedaj zračna, svetla in suha. Veliki oltar je star nad dvesto let in izdelan v renesanškem zlogu. Štranska pa je izdelal l. 1861. mojster Tomec iz Šentvida za 650 gld. Iz zvonika vabijo ljudstvo k službi božji trije lepo ubrani zvonovi, prav kakor govori napis velikega zvona:

*Slavo božjo razglasujem,
Žive vabim in budim;
Mrtve milo obžalujem,
V božjo milost jih zročim;
Čas molitve oznanujem,
Ter viharjev moč krotim!*

¹⁾ V 13. veku so pisali tudi „Ermrich“, kar je gotovo sorodno s prejšnjima izrazoma, zakaj končnica *rich* se je v starobavarskem izrekovala *re*, odtod „Ermre“. Pri slovenski obliki se je deblo *erm* zóžilo v *irm*. Pritaknjeni v in končnica *še* sta pa v slovenskem jeziku navadna pri krajnjih imenih. (Gl. Izvestja I., str. 65.)

²⁾ Glej Izv. I. c. — ³⁾ Papež Pij VI. je ta privilegij dovolil 8. mal. srp. l. 1778.

Slovesno duhovno opravilo pri Sv. Duhu je na binkoštno nedeljo v spomin blagoslovljenja cerkve. Takrat se zbere ondi obilo ljudstva od vseh krajev. — Na koncu te vasi stoji Ajmanov grad (Ehrenau), ki je last našega deželnega glavarja gosp. Otona Detele.

Od tega gradú dalje je pa takoj vas Forme, ki ima 10 hiš in šteje 52 prebivalcev. Potem so Dorfarji ravno na ovinku ondi, kjer se cesta obrne proti Žabnici. Vas ima 26 hiš in šteje 146 prebivalcev. Tudi tukaj je stal nekdanj grad, ki je znan z imenom „Demšarjev grad“. Demšar namreč je bil poslednji posestnik njegov. V začetku tega stoletja je bil že v razvalinah. Po obliki je bil podoben Ajmanovemu gradu. Danes je ondi travnik; drugo posestvo je pa večinoma last posestnika „Strancarja“. — Omenjeni dve vasi, kakor tudi četrta ure od prejšnje ondi na levo pod hribčkom ležeča vas Cerngrob, ki ima devet hiš in šteje 62 prebivalcev, spadajo pod cerngrobski zvon. Cerngrobska cerkev z mogočnim zvonikom stoji na višavi tako, da jo že od daleč hitro zapaziš; ta cerkev je najznamenitejša in največja, pa tudi najbolj obiskovana podružnica starološka. Lansko leto se je opravilo v njej 222 maš, prejšnje čase pa še več, ko je bilo več duhovnikov.

Ako pogledava dalje ob kantonski cesti, kakih pet minut od Dorfarjev, imamo pred seboj veliko vas Žabnico, v kateri prebivajo večinoma jako delavni posestniki. Šteje namreč 54 hiš in ima 409 prebivalcev. Ta vas je izmed najstarejših v župniji, zakaj njeno ime se bere že l. 973.¹⁾ Svet v tej okolici je bolj ilovnat in močviren, posebno na levi strani ceste, kjer je med Žabnico in Dorfarji vas Šutna. Tukaj prebivajo sami hišarji. Vas Šutna ima 36 hiš in šteje 251 prebivalcev. Obe vasi spadata pod žabniški zvon.

V Žabnici je cerkev sv. Urhu posvečena. Nekdanj je bila zidana v gotskem zlogu, a polagoma je tako opešala, da se je morala podreti in sezidati nova, večja. To se je zgodilo l. 1851. z velikimi sitnostmi, in zato ima sedanja cerkev sicer nekaj napák, tudi je spredaj in zadej nepripravna za potrebe katoliške službe božje: vendar je snažna in svetla, ter ima tri oltarje. Veliki oltar je izdelal mojster M. Tomec iz Šentvida l. 1862. po vzoru trnovskega v Ljubljani; dva stranska oltarja sta izdelana v renesanškem zlogu ter posvečena Materi Božji in sv. Janezu Nep. Cerkev je 25 m dolga in 10 m široka; v zvoniku pojó trije lepo ubrani zvonovi. Žabnica je od l. 1840. „ekspozitura“, t. j. ima svojega duhovnika — kot kapelana škofjeloškega. *Od leta župnija*

¹⁾ Bere se v sloveči listini ali v pismu, s katerim je cesar Oton II. podaril Loko in okolico brižinskemu škofu Abrahamu.

V Žabnici je tudi šola jednorazrednica s poldnevnim poukom; obiskuje jo okoli sto otrok. Napravili so jo l. 1868.

Sedaj pa se bližamo koncu starološke fare ob tej strani. Zadnja vas, Spodnje Bitinje, je pred nami. Ima 26 hiš in šteje 127 prebivalcev. Srednje in Zgornje Bitinje pa, katero ima tudi vsako svojo cerkev, spada v šmartinsko župnijo poleg Kranja. Ta zadnja vas je od župne cerkve oddaljena uro hodá. Ime ima najbrže od svetega Vida = Vitus, kateremu svetniku v čast je bila tudi cerkev zidana, pa danes je ni več. Sedanja je zgrajena sv. Nikolaju na čast in je tudi jako stara in slaba. Leta 1423. se še bere v starih listinah; „zwain Kirchen zu Veiting“.¹⁾ Sedanja cerkev ima raven lesen strop iz l. 1715. in je slikan z raznimi podobami, ki se vidijo še dokaj prijetno, četudi je delo preprosto. Veliki oltar je lepo bogato pozlačeno renesanško delo iz l. 1678. Ravno tako tudi jeden stranski oltar iz l. 1697., ki ga je dal napraviti tedanji loški žitničar Boštijan Dolenec, doma najbrže iz Bitinja. Drugi stranski oltar je iz l. 1641., a je jako preprost. L. 1873. so predelali zvonik ter mu napravili strmo gotsko streho. V njem sta le dva majhna zvonova.

Obrniva se sedaj tukaj ob levi bolj proti severu. To gorovje, ki obkrožuje starološko župnijo ob tej strani ter se razteza tje proti Svetemu Joštu, imenuje se križnogorsko pogorje. Najvišje hribovje je visoko 768 m, proti zadnjemu koncu na Planici pa 823 m.

Na križnogorskem pogorju sta dve vasi: Križnagora — Caverno, katera ima 18 hiš ter šteje 94 prebivalcev, in Planica, katera ima 6 hiš in šteje 41 prebivalcev. Vsaka izmed nju pa ima tudi svojo cerkev. Na Križnigori je posvečena sv. Križu od l. 1867. Poprej pa je bil patron sv. Urh, a umaknil se je sv. Križu, ker ima že v Žabnici svojo cerkev. Na tej cerkvi z gotskim presbiterijem se prav lahko opazuje, kako je v posameznih dobah iz male kapelice zrasla sedanja cerkev. Največja zanimivost njena je presno slikani presbiterij, kateri nam stavi pred oči življenje sv. Urha. Slikarija je staro, lepo in še prav dobro ohranjeno delo. Oltarje ima cerkev štiri, a so preprosto delo, zvonove pa tri lepo ubrane.

Na Planici pa je cerkvica prav preprosta ter posvečena sv. nadangelju Gabrijelu. Tudi ta ima tri zvonove. Od Križnegore je oddaljena pol ure, od Stare Loke pa pičli dve uri. Posebna zanimivost njena je ta, da silno rado trešči v

njen zvonik. Planiška vas leži pod hribom četrte ure od cerkve in zato se ne vidi.

Pod planiške cerkve zvon se prištevata tudi še dve na tem pogorju ležeči vasi, a spadata pod faro Bukovščico, in sicer Lavterski vrh, ki ima štiri hiše, in Čepule, ki imajo sedem hiš. Veliko truda je prizadejalo l. 1830., ko so te dve vasi priklopili Bukovščici, zakaj le z vso silo so jih primorali, tako zvesti sinovi so bili „materi Fari“. Dne 21. vel. travna l. 1830. je bilo osem oseb obsojenih v ječo od 1—12 dnij zato, ker se niso hoteli odločiti od matere župnije.

Na križnogorskem pogorju napravlja se najboljše apno tega okraja. Na njem imajo preje napominane vasi iz ravnine tudi svoje gozdne parcele za drva in nasteljo, katerih jim nedostaje v ravnini. Tudi na to pogorje, od koder je jako diven razgled na vse strani, imajo hribolazci znamenovana na dveh krajih svoja pota.

Ob vznožju omenjenega pogorja pa opazimo od Cerngroba sem še jedno cerkev, in ta je sv. Uršule v Pevnem. Do leta 1858. je bila slaba, nizka, z lesnim stropom in le z jednim oltarjem. Ono leto so jo osvobodili in prenovili primerno gotskemu presbiteriju. Oltar je lepo delo renesanško, bogato pozlačeno in bronsovano iz leta 1684. In danes ima tudi še dva stranska oltarja: sv. Apolonije in sv. Florijana. V zvoniku so tudi trije zvonovi iz leta 1873. Preje sta bila le dva prav majhna, blizu tristo let stara in — kakor pravijo ljudje — vlita iz samega srebrnega denarja.

K tej cerkvi pripadata dve vasi in sicer: Peven ali Pevno, ki ima šestnajst hiš in šteje 106 prebivalcev in pa ne daleč sem proti nama ležeča vas Moškrin, ki ima šest hiš in 36 prebivalcev. Opomniti je, da se k Pevnu štejejo tudi nekatere hiše iz Papirnice, katera vas leži za tem hribčkom ob desni strani poti, ki pelje v Cerngrob. Druge se štejejo k Fari. Papirnica ima ime od tovarne za papir, ki je bila nekdaž ondi. Svet v Papirnici, tako so se izrekli zvedenci, priča povsem, da hrani v sebi premog. In res so lansko leto iskali in kopali globoko na dveh krajih, potrosili precej novcev, a našli niso ničesar. Nagajala jim je voda in pa skaloviti svet, zato so opustili nadaljno preiskovanje.

Vrniva se sedaj nazaj k imenoma „Pevno“ in „Moškrin“. Od kodi sta imeni? V starih listinah¹⁾ se nahaja zapisano „Behwinde“. Črki *b* in *p* se pa radi menjata, torej „Pewin-de“. Zadnja končnica je odletela, ostal je „Pevin“ ali „Peven“, kakor govori še dandanes ljudstvo. Tako na koncu 13. stoletja. V 17. stoletju pa nahajamo začrkano tudi „Boehemb“ = „Poeem“ = „Peenn“, baje od tod, ker so ondi stanovali

¹⁾ Nemško so pisali tudi „Feuchting“, kot bi ime prišlo od mokrote = „Feuchtigkeit“, a je le nekoliko pokvarjeno zgornje ime, ker se je „ch“ vrnil brez dvoma pozneje.

¹⁾ Gl. Izvestja I., str. 65.

Čehi (Pemci). Zatorej se vaščani ponašajo, da so slovanskega rodú. V tej vasi so stanovali škofovski lovci in od tod je vas prejela tudi ime „Jägerndorf“, kar se najde zapisano tudi v 16. in 17. stoletji.

Poglejva še ime Moškrin. Iz l. 1291. čitamo zapisano v zapisnikih škofovskih: „Maeczgreim“, l. 1584. „Matschigram“, l. 1610. celó „Matschigrueben“, torej jako različno. Kaj pomeni vse to? Prvi izraz razlagajo¹⁾ nekateri iz srednjemškega: „mas“ = fruchtbar in „grien“ = peščena tla. Tedaj „Masgrien“ (slov. Moškrin) = rodoviten, peščen svet. Ali pa „Matshigrueben“, kakor da bi bila ondi jama za nekatere živali (matze). Ali ne bi se dalo razlagati lože? Kraj ni peščen, pa tudi ne rodoviten, marveč mokroten, močviren, ilovnat, mahovit, torej „moosgrün“, kakor so tudi pisali še v 17. veku, ali „Moshgrün“ ali „Mossgrueben“. Beseda „Matschigrueben“ je morda pol slovenska, pol nemška. Ločani kaj radi izgovarjajo *o* za napol *a*, tedaj mesto „moči“ = mači. In tako je iz močilnega grabna ali grape nastal „Matshigrueben“. In ravno radi senčne močvirne lege teh dveh vasi je ondi rada slana. In ljudski pregovor pravi: Kadar jutranjik vleče po moškrinski grapi, tedaj gotovo dežuje tisti dan.

Zadnja vas, o kateri nam je še govoriti, je ravno tu pred nama ležeča Stara Loka; ali „Fara“ s svojimi soslednjimi, pod farni zvon spadajočimi vasmí. Fara ima 76 hiš ter šteje 530 prebivalcev; ima 30 let staro cerkev in tudi staro grajščino.

Prostor na zapadni strani župne cerkve se zove „Fronov“, t. j. „Frauenau“ = „Frauenhof“. Tudi je prostor, kjer se je reklo „pri krvavem znamenju“, ker so nekdaž ondi hudodelnike devali ob glavo. Znamenja ni več, pač pa je ondi hiša št. 15 po domače „pri Jožku“, t. j. ondi, kjer drži pot v Cerngrob iz mesta, in znamenje je naslikano na hiši.

Tu ob levi proti selški dolini, držeč se Fare je vas Binkelj, ki ima sedemnajst hiš in šteje 110 prebivalcev. Kakih pet minut naprej malo na hribčku je vas Trnje (Dornach), ki ima petnajst hiš ter šteje 118 prebivalcev. Vas stoji prav lepo na solnčnem kraju. Naprej od tod ob selški cesti pa je po dolini raztresena vas Vešter, ki ima 25 hiš in šteje 167 prebivalcev. Tukaj je dober studenec ob cesti, ki je po zimi jako gorak, tako, da ljudem dobro služi za perilo, kadar je drugodi vse zamrznjeno. Ljudje mu pravijo „Ponkelj“ ali „Pantelj“; njegova voda ni pitna. Nad Veštrom se razprostira na križnogorskem pogorju solčna „Mala Ravan“, kjer se najdejo pomladi prve zgodnje cvetlice.

Izpod Male Ravni pa izvira studenec z imenom „Nesselbrunn“, čegar voda je mrzla, da reže kakor kopriva; izgublja se polagoma po travnikih.

Še jedna vas je ondi za hribčkom ob potu, kjer se gre od Fare proti Cerngrob, in ki spada pod starološki zvon, namreč Virlog. Hiš ima 23, prebivalcev pa šteje 125. Jedni pišejo „Verlach“, drugi pa „Berlog“, ker je res na prvi pogled v skritem kraju, kakor brlog ondi za hribom „Frjul“.

V ravni črti od Fare proti staroslavnemu mestu Kranju se kažeta najinemu pogledu dva griča. Ljudstvo ju nazivlje „Kamenitnik“, ker sta res kamenita. Jeden je starološki, drugi je mestni. Nekdaž so bili todi vinogradi brizinških škofov. Imenovali so se, kakor nam svedočijo stari listi, še iz 14. stoletja, „weingaerthen zue chemnaten“. Sedaj so ondi pašniki in nekaj njiv. Na njunem vznožju pa se razprostira jako rodovitno polje „osterfeld“ = vshodno polje, ki je deloma pri-farsko, deloma mestno. Nekako v sredi tega polja je pa sedanji mestni župnik gosp. I. Tomažič za mestno župnijo pridobil krasno pokopališče. Imenitno je to, da je pokopališče cerkvena lastnina. Svet za pokopališče so za primerno odškodnino odstopili: cerkvi sv. Florijana in Cerngrobska in g. Krenner, tovarnar v mestu.

Poglejva sedaj še tje proti zapadu. Tu ob vznožju 1027 m visokega Ljubnika se razprostira rodovitno zapadno polje ali „veštersko polje“ staroloških posestnikov. To sega prav v selško dolino, od koder pogostoma pihlja hladni jutranjik, ki obvaruje lepo loško polje škodljive slane.

Ljubnik, veliki in mali, je porasen z lepimi gozdovi ter meji tri župnije: starološko, mestno in selško. Ob njegovem vznožju žubori po dolini od Selc bistra in zdrava Sovra, ki jo imenujemo „Selščica“. Neki zdravnik se je o njej tako-le izrekel: „Ako bi Ločani poznali njeno zdravilno moč ter jo tudi rabili, ne bi jim trebalo zdravnikov!“ Selščica teče po apnenikovih tleh; po dolini goni več žag, mlinov in fužin. Ob deževnih nalivih pa naraste tako, da je jako nevarna. Že Valvazor omenja njeno silovitost, katera napravlja večkrat mnogo škode. Poplavi polja, podere mostove, razdere jezove, trga zemljo in drvi s seboj žagovce, drva in kar doseže; podkoplje še celó hiše. Tako se je godilo tudi v novjšem času, kakor l. 1881. in deloma tudi lansko jesen.

V Sovro se izlivajo na starološkem svetu na levem bregu ti-le večji potoki: Hrastnik ob Praprotnem, ki priteka izpod Planine; farski potok, ki priteka deloma izpod Caverna, deloma iz Moškрина ter gre skozi Faro in se izliva v Sovro ob tako imenovanih „Krevsovih Benetkah“. Ovčjek (= pravilno „Volčjek“) izpod

¹⁾ Gl. Izvestja I., str. 66.

Cerngroba se druži z Mrzlim potokom iz Papirnice in skupno se izlivata v Sušico pri Virmašah, katera se že v mestni fari pod vasjo Suho izliva v Sovro. „Suha“ se zove zato, ker je po letu večkrat čisto nič ni; izgubi se v

pesku. Žabnica izvirajoča izpod sv. Jošta počasno teče skozi vas istega imena dalje po traškem grabnu in se izliva v Sovro blizu Reteč.

(Dalje.)

Črtice z avstrijskega juga.

(Piše dr. Jos. Marinko.)

(Dalje.)

V zrelostnem spričevalu, katero razven učiteljev podpiše tudi sarajevski načelnik mohamedanske vere, imajo zapisano, da so zmožni za vsako mohamedansko službo v Bosni in Hercegovini. Turki so jako ponosni na to šolo in ne brez vzroka, ker je menda nimajo višje pod solncem. Celó carigrajska je neki ne presega.

Znamenita je zidava; prelepe so arabeske. Vlada se ni bala niti največjih troškov, da je le ustregla bosanskim mohamedanom. Celo leto se je baje mudil neki stavbar (ime sem pozabil) v Egiptu in se učil mohamedanskega stavbarstva, da bi naredil delo po vkusu bosanskih Turkov.

Omenjam še, da ima ta šola na dvorišču prav lepo džamijo; visoka munara oznanja daleč na okrog moslimom, kje je sedež njih vede in omike.

Če greva še nekoliko više, prideva na višavo „Legavino“, kjer je derviški samostan Sinan-Tekija. Ime ima po ustanovitelju, znamenitem bosanskem dervišu Sinanu. Kdor hoče videti tukaj izlamsko pobožnost, gre naj v četrtek zvečer, zakaj ta čas opravljajo tukaj derviši svojo „božjo službo“ s tuljenjem, zaradi česar se imenujejo „tuleči derviši“. Vstopnica se dobi brezplačno pri mestnem magistratu. Mene niso kaj mikale te stvari; tudi sem v četrtek menda pozabil iti, pozneje pa ni bilo več prilično.

Najzanimivejši kraj v Sarajevu je za nas gotovo „čaršija“ — sejmišče. Čaršija se razteza ravno v vznožju onih brd, po katerih se vpenja staro Sarajevo proti severu in vshodu. Ima pa tam čaršija kakih petdeset ozkih ulic in uličic, ki se križajo na vse strani. Tu je pravo jutrovsko življenje in drvenje, pehanje in vrvenje, kakoršnega pri nas nismo vajeni. Lesene kolibe druga pri drugi, spredaj popolnoma odprte, pozdravljajo te od obeh strani. Tu je prodajalnica, sredi katere sedi med najbolj različnejšimi rečmi Turčin ali žid-španjol, ondi je skladišče, v tretji ti dela rokodelec kar očitno s svojo spretno roko; v tej mesar seka vola, kozla, a največkrat kodrastega koštruna — janca, précej zraven pa sosed

vari in peče njegovo meso. Nekaj starih „mehan“ (turških gostilnic) je namreč tudi v teh kolibah.

Ako si prvič tukaj, gledaš z zanimanjem to živo gibanje naših Sarajevčanov. Šel sem skozi čaršijo gotovo več nego desetkrat, pa vselej me je zanimala.

V središču čaršije je največja in najkrasnejša džamija sarajevska in sploh bosanska, džamija Usreu-bega, navadno zvana le „Begova džamija“. Zgrajena je v bizantinskem centralnem zlogu. Krasna je velika kupola, na katero se kaj mično naslanjajo manje. S spremljevalcem C. sva želela videti nekega dné znamenito stavbo z velikansko munaro tudi od znotraj. Kmalu sva našla „muktara“ — mohamedanskega cerkvenika — ter mu razodela svoje želje. Velel je, naj se sezujeva, a ko sva mu stisnila v roko „bakšiš“, prinesel je brž „cipele“, katere sva nataknila vrhu svoje obutali, pa je bilo dobro.

Tudi znotraj je džamija istinito lepa, arabeske prekrasne, preproge, s katerimi so tla čez in čez pregrnjena, umetalne, veliki lestenci dragoceni: ali vendar čutiš v njej nekako praznoto, tužno praznoto; ni mi je mogel pregnati niti oni derviš ali kaj je bil, ki se je klanjal ter menda iz korana dokaj glasno molil, ne meneč se za naju, niti, ko sva vstopila, niti, ko sva odhajala.

Pred džamijo je velika lopa; nosijo jo močni kameniti slopi. Trdi se, da so iz nekdanje vrhbosanske stolne cerkve. Nemogoče ni, saj je znano, da so Turki ono cerkev razdrli, ko je padla Bosna v njihove roke. Slopi so kaj lepi, kočkasti kapiteli so iz drugačnega kamena nego slopi sami.

Na dvorišču steza mogočno svoje veje večstoletna lipa, ki je gotovo že krepka gledala grajenje džamije in klanjanje njenega graditelja Usreva. Prijetno senči prekrasni vodnjak, ki siplje v njenem okrilju vernim mohamedanom na vse strani bistro in mrzlo vodo za njihovo obredno umivanje.

Ob džamiji na desni strani je neka kapela, ki krije že nad 300 let telesne ostanke za Sarajevo prezaslužnega Gazi-Usrev-bega in njegove

soproke. Bil je to baje šestnajsti „vali“ — namestnik sultanov v Sarajevu. Pridobil si je neprecenljivih zaslug. Zgradil je prelepo džamijo, njej nasproti ležečo „Kuršum-medreso“, šolo za hodže, baje tudi staro srbsko cerkev, „Tašli-Han“ in pa „Bezestan“. Kako je skrbel za pravico, priča pred njegovo džamijo v tla vzdani močni kamen „aršin“, s katerim je napravil stalno mero za Sarajevčane, da se ne more goljufati pri trgovini. Ni-li v tem prekosil modri paša učenih Francozov prejšnjega stoletja, ki so za stalno dolžino svojemu metru odločili desetmilijonski del severnega zemeljskega kvadranta? — Daljave ekvatorja do severnega tečaja ne more vsakdo premeriti, na tem kamenu „aršinu“ pa se že stoletja lahko prepričujejo Sarajevčani, so-li dobili pošteno ali goljufno mero.

Omenil sem „Tašli-Han“. To je bila zgradba za trgovino — bazar; sedaj vidimo le še razvaline zraven hotela „Europe“ v Fran-Josipovi ulici. Ogenj ga je upelelil. Prav zraven teh podrtin pa je „Bezestan“, dolgo iz kamena zgrajeno temotno hodišče, ki ima na obeh straneh mnogo obokanih prodajalnic, v katerih ponujajo z orientalsko nadležnostjo večinoma židovi različno, največ galanterijsko blago. Izbirati imaš kaj; jako lepe reči lahko dobiš, da razveseliš ž njimi doma svoje prijatelje. Posebno krasni so tako zvani „livanski“ izdelki, ročna srebrna in zlata najfinejša dela. Pazi pa, da ne platiš dvakrat, trikrat toliko, kakor je reči cena v istini. Vsakako pa je vredno, da si „Bezestan“ ogledaš; ako vidiš tega, potem imaš pojem tudi o drugih, katerih je še mnogo po balkanskih mestih.

Obrniva se proti vshodu. Tu naju pozdravlja visoko nad nami stari sarajevski grad, trdnjava, v kateri stanujejo sedaj naši vojaki. Ako si dober pešec, prideš gori po dobri, ali strmi cesti v treh četrtinkah ure. Ob potu nas zanima v jutrovskega zlogu napravljena nova zgradba „Kiraethane“, turška čitalnica, nekoliko dalje Benabašikavana, ki stoji jako mično ravno nad Miljačko. Domačini jo posebno radi pohajajo zlasti ob ramadzanu, da si kratijo dolge noči, kadar so se po dnevu postili in večinoma spali. To je nekakov javni vrt, kjer se zvečer često čuje bosanska narodna godba. Jaz nisem imel prilike, da bi jo bil poslušal, pač pa sem se pokrepčal z dobro kavo, katere stane posodica — findžan — samo pet novčičev.

Morda se je čitatelj že naveličal, da ga mučim s popisovanjem različnih zgradb, katerih mu večinoma niti v podobi pokazati ne morem. Vendar stopiva še čez most „Šejh-Salim“, da prideva na levi breg Miljačke reke. Mesto na tej strani je dokaj manje nego na desni, dasi se tudi vpenja visoko proti Veliki Kopi in Trebeviću. Opomnim samo nekatere znamenitosti

v tem delu bosanske prestolnice, posebno zate, ki utegneš priti pogledat si mično mesto. Pred vsem mi je omeniti na višini nad reko „Šehidelsko groblje“ — pokopališče onih turških „mučencev“, ki so padli nekako v sredi 15. stoletja, oblegaje Stari Grad, čegar razvaline se vidijo blizu tega pokopališča. Tudi novourejeno kopel pogledati je dobro — zove se kopel „Isa-begova“ — ter dalje pri „Carskem mostu“ ležečo „Carjevo džamijo“, v kateri se obhaja uradna turška služba božja. Nima sicer nikake znamenitosti, ali stara je, jako stara. Trdijo, da jo je dal sezidati Mohamed, osvojitelj Bosne. Za njo je veliki „konak“, v katerem biva zapovedujoči general Appel. Zgrajena je bila ta lesena stavba l. 1868 za „valija“ bosanskega; tu se torej vidi, kako zidajo Turki svoja državna poslopja. Razven tega imamo tu veliko novo pivovarno žida Löwi-ja, vojašnico za pešce, katero je sezidal l. 1851. Omer paša. Blizu vojašnice je takozvana „tekija“, mohamedanski samostan sedmero svetih bratov, v katerem so baje pokopani ti „svetniki“; pravijo, da jim je dal v pradavnem času neki paša odsekati glave.

Ako nisi preveč utrujen, nastopi še daljno pot ob Miljački; po precejšnjem trudu, zlasti ako pripeka solnce, prispeš na zahodni konec mesta, kjer imaš „španjolsko groblje“, pokopališče onih židov, kateri so se v Bosno naselili iz Španije l. 1574., pregnani po Ferdinandu in Izabeli, ker se niso hoteli dati krstiti.

Dragi čitatelj, ki potuješ z menoj samo v duhu, oglej si sliko, ki je natisnjena v poslednji (4.) številki. Če imaš pred seboj to sliko, tedaj ti je na desnici iztočna ali jutrova stran, na levici pa zapadna ali večerna. Na sredi podobe se vidita dve večji cerkvi. Jedna ima dva zvonika in je skoro prav na sredi: ta je katoliška prestolnica nadškofa vrhbosanskega. Druga, malo proti zapadu, ki ima kupole, ta je razkolna ali pravoslavna. Pred seboj na jugu pa vidiš malo cerkvico, ki je bila poprej katoliška prestolnica, a sedaj je v lasti oo. frančiškanov. Ona podoba, ki je v 1. številki tega lista, kaže bolj južno-zapadni del mesta, na levem bregu Miljačke.

Oglejva si sedaj mesto, kakor nam je kažejo številke ali statistični podatki, seveda le približno. Sarajevo ima 30.000 prebivalcev. Izmed teh je po veri: 4000 katoličanov, razkolnikov je nekoliko več, mohamedanov pa 18.000 in židov blizu 3000. Iz tega se vidi, da so katoličani še maloštevilni, mohamedani pa še prvi po številu. Med temi prebivalci so znamenita ta-le oblastva: Katoličani imajo tukaj nadbiskupsko stolico, imenovano „vrhbosansko“, in pa kapitel, t. j. zbor četverih kanonikov; poleg tega imajo župnika in kapelana. Potem je tukaj tudi prednik frančiškanov te provincije, „provin-

cijal“ s svojim tajnikom. Pravoslavni imajo tukaj svojega nadbiskupa ali metropolita, konzistorij in župnika. Mohamedani imajo poleg „reis-il ulema“ še razne „hodže“ in dervise (mnihe); židje pa imajo rabina. Glavni svetni oblastvi sta: „zemaljska vlada“ in vrhovno vojno zapovedništvo za Bosno in Hercegovino. Izmed šol omenjam: gimnazijo, učiteljsko pripravnico, mestno moško in žensko šolo. Verske (svoje) šole imajo katoličani, pravoslavni in tudi mohamedani. Listov ali časnikov izhaja v Sarajevu več, n. pr. politični: „Sarajevski list“ in „Bosnische Post“ (vladna lista, izhajata po dvakrat

na teden), „Bošnjak“, „Napredak“ (srbski) in jeden turški list (jedenkrat na teden); cerkveni listi: „Vrhbosna“ (lastnik kapitel vrhbosanski), „Glasnik dobrobosanski“ (lastnik pravoslavni konzistorij), in „Glasnik jugoslovanskih franjevac“. Znanstven list je „Glasnik zemaljskoga muzeja“, leposloven pa — „Vila“. Te liste, kakor razne tiskovine tiskajo v štirih tiskarnah, izmed katerih je jedna vladna, jedna srbska, dve sta pa zasebni.

Tako sva si pridobila nekoliko pregleda po mestu in o mestu. Lahko se obrneva sedaj do nekaterih posameznostij. (Dalje.)

Potovanje križem jutrove dežele.

(Piše dr. Fr. L.)

(Dalje.)

Kristijan Pajer. (Po fotogr. narisal Rafael Bek.)

IV. Jeruzalemski romar.

Vsak kristijan, kateremu še živi vera v srcu, ozira se v postnem, posebno še v velikonočnem času tako rad na svete kraje. Oljska gora, Kalvarija, pot, po kateri je nesel Zveličar križ — stopajo nam pred duševne oči; vsakdo si ustvari o njih nekako podobo. Prav je torej, da se tudi

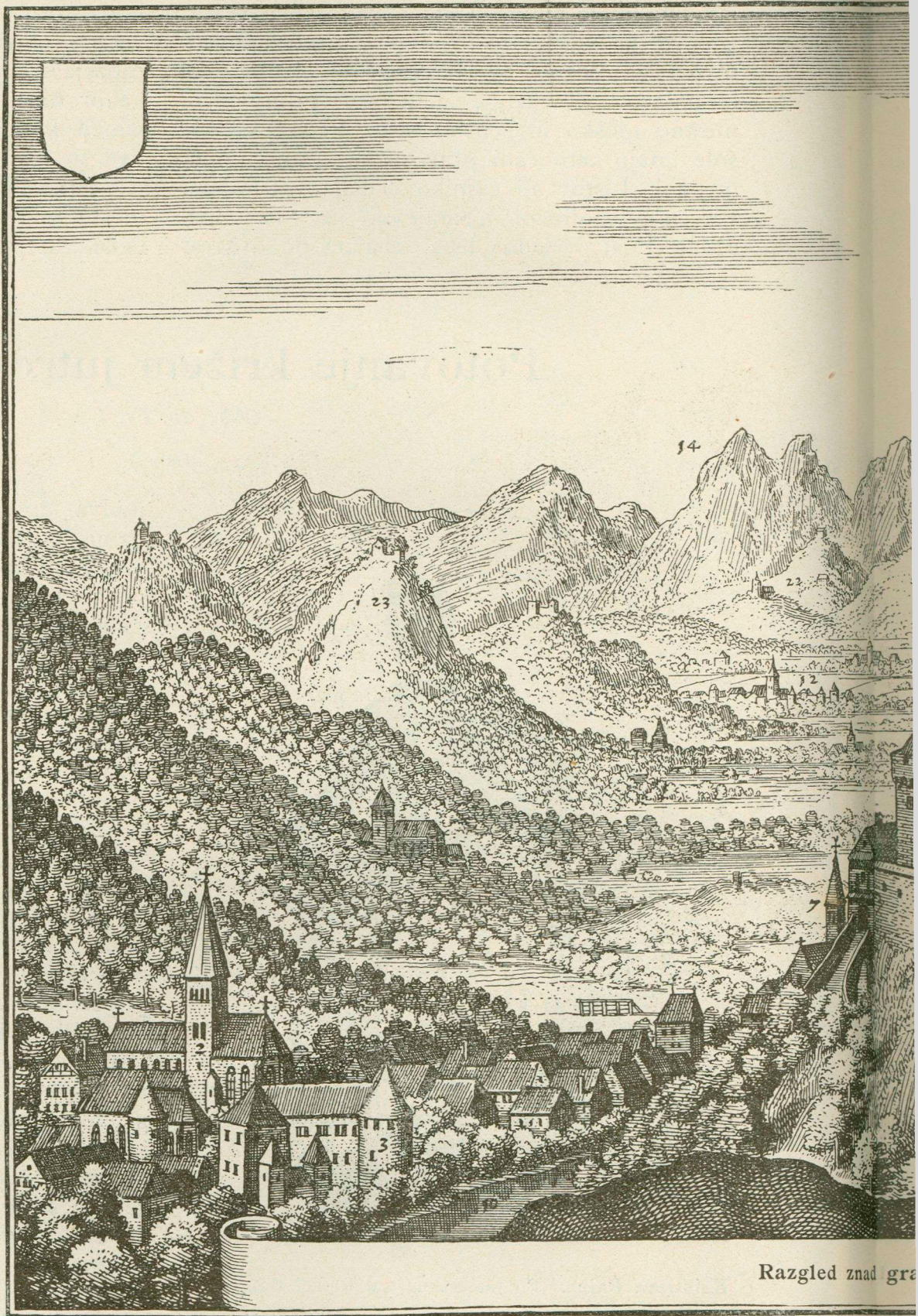
midva, dragi čitatelj, ozreva na one kraje. Pa nama je prav lahko; treba samo, da greva za svojim dobrim znancem Kristijanom, ker tudi on je bil v Jeruzalemu dolgo in pa večkrat. Za sedaj torej naju ne zanima Aleksandrija, marveč le to povem, da si je napravil Kristijan lepo obleko po arabski šegi in bil tako prav zal dečko, da bi se ga ne sramoval niti pravi Arabec. Takega nam kaže tudi naša slika tukaj-le. Povedal sem to le zaradi tega, da sem ga mogel dostojno predstaviti čitateljem.

Bilo je ondaj, ko je bil naš Kristijan prvokrat v Egiptu in se vračal domov zaradi bolezni, po zimi l. 1860. Predno se je napotil domov, mislil si je, naj grem še v sveto deželo, ker sem tako blizu. A avstrijsko ladijo bi bil moral čakati dolgo, zato sklene voziti se z rusko ladijo, ki je bila pripravljena, da odrine kmalu. Kupi si torej vozni list od Aleksandrije do Jafe in plača znižano ceno 10 frankov ali pet gld. Vreme je bilo pa grozno slabo, ker je bilo po zimi, meseca grudna. Veliki valovi so se zaganjali ob ladijo in jo premetavali kakor orehovo lupino. Na ladiji so potniki vsi vprek stokali ali bljuvali, zlasti ženske so hudo trpele zaradi morske bolezni. Vožnja je trajala 36 ur. Ko se približajo Jafi, spoznajo mornarji kmalu, da ne morejo popotnikov précej izkrcati, ker je bilo morje preveč viharo. A ladija vendar ni mogla naprej, ker je imela veliko blaga za Jafu. Polagoma se valovi nekoliko poležejo in od Jafe sèm priveslajo arabski čolnarji urno in spretno, kakor bi se igrali z razjarjenim morjem. To vam je čudno ljudstvo, ki ne pozna strahu, ne vé, kaj je vljudnost, ampak jedino le, kaj je zaslužek in dobiček. Dasi je premetavalo morje čolne ob veliki ladiji, da je pokalo, silili so na ladijo, plezali in se gnetli

po lestvici ali stopnicah, da bi skoro stlačili drug drugega. Ko so prišli na krov k potnikom, niso jih dosti vprašali, ali hočejo iti, ali ne, ampak kar pograbili so njih prtljago, tirali jo v čoln in tako tudi potnike spravili vanje. No, res ne gre skoro drugače, zakaj mnogi potniki bi se bali iti v čoln, ko bi jih skoro s silo ne potisnili čolnarji. Pa to bi še bilo, da bi le tako tesno ne natlačili čolnov! Do poslednjega prostorčka nasade popotnike po čolnih, da sami že skoro težko veslajo. Čoln se pogreza v vodo, da molí rob le nekoliko nad morsko površino. Kdor hoče vedeti, kaj je nevarno, naj se vozi ob hudem vremenu v Jafo! Poleg te težave ima popotnik neizrekljive sitnosti s čolnarji. Kristijan je moral obljubiti voznine deset pijastrov, to je malone jeden goldinar. Ko so bili s čolnom že nekoliko od ladije, naženó čolnarji potnike, da morajo dati še veliko več, ker je vreme slabo in morje nevarno; če ne, ne prepeljejo čolna na suho. Seveda obljubi ali dá vsakdo ne vem koliko rajši, kakor da bi ga tukaj stiskal divjak in trpinčil v smrtnem strahu. No, Kristijan je prestal tudi to pot srečno in se kmalu prav slastno okrepčal v prijaznem frančiškanskem samostanu v Jafi.

Ko si je nekoliko ogledal Jafo, mahnil jo je urno proti Jeruzalemu. Najame si konja in plača zanj 20 frankov. Izprva je pot med vrtovi jako prijetna, potem pa čim dalje pustejša. Štiri ure od Jafe je mestece Ramla s frančiškanskim samostanom. Tu ostane Kristijan čez noč in odjaše drugo jutro naprej. Primerilo se mu ni nič posebnega, in tako je bil popoldne že v Jeruzalemu. Ko je videl prvič sveto mesto, bilo mu je tako milo v srcu, da se je zjokal kakor mal otrok. Stopil je s konja, poljubil tla, začel moliti, potem pa šel peš proti mestnemu vходу. — Pisatelj teh vrstic misli, da mu je tukaj ugodna prilika za nekaj besedij o samem sebi.

Povedati namreč želi, kako mu je bilo na turškem poštnem vozu, v katerem se je vozil prvič po tej cesti od Jafe do Jeruzalema.

Razgled znad gra

1. Škofjeloški grad. 2. Starološka župna cerkev. 3. Starološki grad. 4. Cerkev sv. Jakopa, 5. sv. Kranj. 13. Cerngrob. 14. Kranjske in koroške gore. 15. Grad Smlednik. 16. Šmarna Gora.

samo

Na vozu, dokaj podobnem našim nekdanjim poštnim vozovom, smo sedeli prav različni ljudje: arabski ali turški voznik, neki „slepi“ potnik, ki se je vozil „povrh“, turški uradnik in pa

jaz. Zaradi dveh stvari mi je in mi bo ta vožnja vedno v spominu: zaradi mraza, ki sem ga užil in zaradi nekoličnega strahu, ki sem ga prebil.

domišljaj, da je pošta v varstvu mojega sopotnika, turškega uradnika; čemu bi se torej bal! Toda, saj vemo, pamet nam pride mnogokrat

1. gradú škofjeloškega 1. 1649. (Slika Merianova.)

sv. Trojice. 6. Puštal (Burgstall) 7. Samostan sv. Klare. 8. Mestna hiša. 9. Poljanščica. 10. Selščica. 11. Vas Godešče. 12. Mesto. 17. Grad Kamenik (Oberstein). 18. Mesto Kamenik. 19. Grad Križ. 20. Cerkev sv. Primoža. 21. Grad Stermol. 22. Grad in samostan velesalski. 23. Šentjoška gora.

Če bi bil pa bolj pameten, ne bilo bi niti jednega, niti drugega. V kovčegu sem vozil s seboj prav gorko ogrinjalko in s to bi se bil obvaroval mraza; v pameti pa bi bil lahko mislil, ali si

prepozno. — Vozil sem se že večkrat po zimi, tudi ob burji, toda še nikdar me ni tako zeblo, kakor me je na poti od Ramle proti Jeruzalemu. Z judovskih gorá je bril prav mrzel veter, prava

burja, hkrati je gonila v voz tako gost dež, da mi je silil tudi skozi dokaj debelo suknjo. Če si pa moker in na vetru, občutiš mraz dvakrat huje. Bila je noč; vozil sem se od pete ure zvečer, do osme ali devete ure zjutraj, zato je bilo tem pusteje. „Oh, Jeruzalem“, rekel sem si, „huda pot vodi do tebe!“ Čitatelj naj si torej nikaner ne misli te dežele vedno tople in zelene. Če brije meseca sušca tako ledena sapa, kaj pa še le meseca grudna!

A česa sem se bal? Kdor pomisli, da sem mnogo čital in slišal o pobojih na cesti iz Jafe v Jeruzalem, da sem bil sam Evropec med nepoznanci, in da vest takih ljudij ni preveč natančna, umeva, da sem si delal za silo načrt, kako bi branil svoje življenje v skrajnem slučaju. Morda je bilo to tudi vzrok — četudi nisem izmed robotih ali zarobljenih ljudij —, da sem bil proti gospodu turškemu uradniku jako postrežljiv in v vseh rečeh mu izkazoval čast v toliki meri, da mi je ponudil smodke in ne vem še kaj, kar je na Turškem jako velika vljudnost in odlika.

V Ramli in pri dveh khanih smo postali toliko, da so nekoliko pozobali naši trije konji. Tam namreč uprezajo le po tri konje vstric. Kako čudno se mi je zdelo v Ramli! V temi in grdem vremenu sem taval sem in tje, dokler nisem s težavo našel frančiškanskega samostana. A tu me sprejmó prijazno in postrežljivo kakor domačina. Kako dobro dene ptujcu gostoljubnost v takih krajih, vé le tisti, ki je to izkusil. Umevam pa popolnoma, zakaj je naš Odrešenik tako veliko ceno določil gostoljubnosti, rekoč: „Ptujec sem bil, in ste me sprejeli.“ Koliko dobrih del storé ti preprosti, a tako prijazni in postrežljivi frančiškani, kadar sprejemajo ptujca za ptujcem, romarja za romarjem, brez razločka vere, narodnosti in stanú! Kako dobro delo je torej, pomagati tem posrednjim „čuvajem Božjega groba!“

Po slabi noči je zasvetilo naposled lepo jutro. Voz je obstal v oni dolini, kjer se je bojeval David z Goljatom in ki se dandanes imenuje Vadi-Hanina. Jako prijazno je tukaj; drevje raste, potok šumi ob zimskem času po strugi. Ugajalo mi je tukaj, spominjal sem se domačih krajev. Tudi gostilna je bila taka, kakor so pri nas. Kaj da se dobi za okrepčalo, nisem vprašal, ker sem hotel ta dan še maševati v Jeruzalemu.

Vedno više in više smo šli proti svetemu mestu. Jeruzalem, nekdanja judovska stolica, sedi res kakor kraljica na visokem sedežu, na gorovju. Stari narodi so radi zidali mesta na takih trdnih krajih. Dandanes bi ne gradil nihče mesta tukaj. Zato je Jeruzalem tukaj na višavi vekovit pomnik največjih in najvažnejših dogodb, kar se jih je dogodilo v človeštvu. Jeruzalem živi — zaradi Kristusa. To izprevidi lahko vsakdo, ki le ne-

koliko misli. Judom je Jeruzalem spomin božje kazni, mohamedanom je spomin velikega preroka Isa (Jezusa): torej je prav Izveličar, ustanovitelj naše svete vere, ona podlaga, na kateri stoji Jeruzalem. Jeruzalem — grob Kristusov, zibelka krščanstva, pozdravljam te, bivši romar in še vedno romar v mislih in željah!

Od zapada sèm se gre v mesto skozi Jafska vrata. Pot vodi mimo gradú kralja Davida. Tu greš najprej po dosti široki ulici, potem kakih 300 korakov navzdol, zasučeš se na levo in greš zopet 300 korakov, še malo navzdol, pa si pred znamenito in najsvetejšo cerkvijo na svetu — Božjega groba. Pa čujmo, da nam pové Kristijan sam, kako se mu je godilo tukaj:

„Ura je odbila štiri popoldne, ko sem stopil v cerkev Božjega groba. Bila je prav tedaj navadna procesija, katero imajo frančiškani vsak dan ob tem času. Glasno sem zajokal, ko sem zaslišal nebeško petje, katero so spremljale orgle. Skoro nisem si upal iti proti kapeli Božjega groba. Prosil sem Izveličarja odpuščanja grehov in hvalil Boga za srečo, da sem na tako svetem mestu. Ker so cerkev kmalu zaprli, šel sem v frančiškanski samostan „Sv. Odrešenika“, da bi me vzeli za nekaj časa v romarsko hišo. Želel sem ostati nekaj časa v Jeruzalemu, da bi si ogledal mesto in okolico, pa tudi molil na svetih krajih. Takrat še niso imeli Avstrijci svoje romarske hiše, kakor jo imajo dandanes; vsi katoliški božjepotniki so se zbirali le v frančiškanski „novi hiši“ (casa nuova), kakor se imenuje. Brez obotavljanja in brez plačila so me sprejeli in dovolili, da smem tukaj ostati jeden mesec. Dobival sem ves čas dobro hrano in dobro postrežbo, imel dobro posteljo in lepo stanovanje. Porabil sem čas za to, da sem obhodil svetišče za svetiščem, pa opravil tudi pobožna opravila, kakoršna se spodobijo romarju na svetih krajih. Sveto obhajilo sem prejel na Božjem grobu.“ Tako naš Kristijan.

O Jeruzalem in Božji grob! Nepozabna sta vsakomur, kdor je došel do vaju ali celó živel nekaj časa v vajini sredi, v vajini bližni. Še vedno se mi dvigajo pred očmi temni mestni zidovi; mnogi vitki stolpi mohamedanskih džamij rasto izmed kamenitih, nepokritih poslopij; tam na nekdanji Móriji, na mestu Salomonovega templja sedí mogočna Omarjeva džamija, na nasprotni — zapadni — strani se črni streha nad kupolo cerkve Božjega groba; stolpi blizu tam pričajo, da so tu krščanske cerkve. Če stopim le nekoliko v višavo, takoj te zagledam, ljubomila Oljska gora! Solnce vshaja tam nad teboj in obseva vrhove gorá; zvonjenje, otožno in nenavadno mi prihaja na ušesa, vmes pa poslušam glas mucinov, ki kliče z visoke munare moslime k molitvi. O Jeruzalem, ti si le jeden! — Koraki

me vedejo po ozkih ulicah v temačno svetišče. Verniki vseh krščanskih izpovedanj se zbirajo tukaj, duhovniki zažigajo kadila, lučic gorí brez števila, kapél je premnogo — ob vsakem koraku vidiš, da se tukaj druži vse krščanstvo. Pa sili te čudno hrepenenje, da vstopiš v mali prostorček male kapele, res v grob. Smrt in življenje, preteklost in sedanjost in prihodnost, čas in večnost se tukaj zlivajo v tvoje srce, da vse nekako okušaš in se zdiš svojemu Bogu tako blizu, kakor še nikoli. Božji grob je samo jeden. Zato ne greš jeruzalemskemu romarju nikdar iz spomina. Rekel bi, kadar je romarju blizu smrtna ura, tudi tedaj in zlasti tedaj mu je nad vse mil spomin onih ur, ki jih je preživel poleg Izveličarjevega groba.

Petje v cerkvi Božjega groba so hvalili že mnogi, a prehvalili ga niso. Petje ima moč, da se mu ne moreš ustavljati, in tam, na svetih mestih, ima moč, da te zatopi v neizrekljivo mila čustva. Marsikateri potnik pripoveduje, kako je jokal, ko je slišal to petje, jaz rečem samo: Čudno bi bilo, ko bi dobro vzgojen in čuteč katoličan ne jokal ob taki priliki. Tudi če se samo spominjam tega, kar sem tam doživel, premaguje me jok in objema nepopisna miloba. Ne sramujem se tega. — Toda povrnilo se h Kristijanu!

Ker se je mudil dalj časa v Jeruzalemu, šel je danes sem, jutri tje, kamor ga je vodila sreča ali pa družčina. Nekega dné gré čez Oljsko goro v Betanijo, ki je uro hoda od Jeruzalema proti jutru, da bi obiskal Lazarjev grob. Sreča je nanesla, da se je sešel s šehom ali starejšinom tega kraja. Kristijan tedaj še ni znal arabsko toliko, da bi bil mogel govoriti gladko. Tu pa si pomoreta kmalu s tem, da je Kristijan govoril slovensko, šeh pa srbsko. Naučil se je srbsčine po Bosni in Srbiji, kjer je kupčeval. Mnogi domačini namreč, zlasti Betlehemčani, gredo po svetu in se naučé v Evropi več jezikov, za katere imajo prav poseben dar. Šeh je bil Slovenca prav vesel, povabil ga je v svojo hišico, postregel s kavo in turško pipo. Pripovedoval je, da je bil tudi on v Avstriji in pohvalil posebno vljudno vedenje Avstrijcev do ptujcev.

Betanija je jako ljubezniv kraj. Tako ljubo sloni na južno-vshodni strani Oljske gore, tam, kjer se polagoma znižuje, kakor bi pozdravljala potnika, gredočega iz Jerihe proti Jeruzalemu. Hiše so borne, a imajo še precéj čedno lice; kamenita tla se ti zdé kakor spominek iz starodavnosti, in maloštevilna drevesa te vabijo v senco. Jutranje in poldnevno solnce razveseljuje Betanjca. Tu bi se kmalu privadil, da bi bilo le več vode. Naš Odrešenik je hodil todi mimo iz Jeruzalema in v Jeruzalem, pa rad se je pomudil v Lazarjevi hiši na betanjskih brdih.

Naš Kristijan se je mudil tudi dokaj dolgo. Bilo mu je prijetno v šehovi družbi in pozabil je, da je po zimi dan kratek; tudi ni vedel, da zapró v Jeruzalemu mestna vrata, ko zaide solnce. Ko pride do vrat sv. Štefana ali — kakor se imenujejo po domače — bab sitti Miriam, bila so zaprta. Kristijan ni mogel v mesto. Pa tudi ni delal stražnikom nadlege, marveč poiskal si je v dolini Jozafat prostoren judovski grob, kakoršnih je več in kateri imajo podobo male votline po naših kraških dolinah; vanj je zlezel in prenočil brez skrbij. Tako je lahko povsod miren in brez skrbij, kdor ima lahko vest in lahko mošnjico; ni se mu bati Boga, ni se mu bati tatov.

Drugo jutro si je lahko na vse zgodaj ogledal vrt Getsemani, kamor je tako rad hodil naš Izveličar in kjer je še dandanes lep vrtič v lasti katoličanov, namreč oo. frančiškanov. Izprosil si je od vrtnarja tudi nekoliko cvetic v spomin. Tukaj na vrtu je katoličanu neizrekljivo prijetno pri srcu. — Zaveda se, da je na domačih tleh — saj je domač tam, kjer je katoliško —, pa tudi vrtni oskrbnik je tako prijazen, kakor le more biti dobra, preprosta vrtnarska duša. Tu pohajaš po belih stezicah, oziraš se na velike starodavne oljke, ki rasto tam, kjer so nekdanje rastle oljke ob Gospodovem času; veseliš se raznih pisanih in duhtečih cvetic; najbolj pa te mika pogledati Jeruzalem, ki stoji na nasprotni strani doline Jozafat, vrh nekdanjih salomonskih zidin. Gredoč okrog ob vrtnem zidu vidiš postaje križevega pota, in tako tiho, tako mirnega srca, tako zatopljen v Jezusovo delovanje in trpljenje, v njegovo ljubezen in njegove besede opraviš to pobožnost, da ti vliva v srce neizrekljivo sladkost.

Kristijan je šel tudi v cerkev Marijinega groba, ki je v lasti razkolnikov. Katoličanu ni tukaj ljubo; a če se nekoliko premagamo in gledamo bolj z duhom, kakor s telesnimi očmi, pozabimo naposled neprijetno sedanjost, veseli nas samo blaženi spomin svete Device.

Kmalu potem je želel ogledati si hišo, v kateri je obhajal Izveličar zadnjo večerjo in kjer časté mohamedani grob Davidov. Kristijan gre brezskrbno proti poslopju, in ker so bila spodaj vrata odprta, gre kar naprej in pride v malo džamijo. A kar mahoma ga obstopijo kaki štirje imami ali mohamedanski duhovniki, da je izpreletel Kristijana velik strah. V nekatera svetišča ne sme po mislih mohamedancev stopiti brez smrtne kazni noben drugoverec. No, tukaj ni bilo hujšega, kakor da so hoteli imeti bakšiša. Toda naš romar je imel pri sebi samo nekaj pijastrov — nekaj beličev. Kaj so hoteli z njim storiti drugega kakor pustiti, da je odnesel pete, ali pa k večjemu omahati ga s palico. Zgodilo se mu ni nič žalega, a sklenil je, da ne bode hodil vselej tje, kamor bi ga vodila odprta vrata. (Dalje.)

Književnost.

Slovenska književnost.

„*Izvestja muzejskega društva za Kranjsko.*“ Urejuje Anton Koblar. Letnik III. V Ljubljani 1893. — Že lani je poročal „Dom in Svet“ na str. 189: „Občni zbor ‚Muzejskega društva‘ za Kranjsko je sklenil dné 23. jan. 1893 jednoglasno, da naj v prihodnje izhajajo Izvestja vsak drugi mesec v sešitkih itd.“ To je odbor tudi storil. Urejal je ta list gosp. Anton Koblar, ki je kot začetnik slovenskih „Izvestij“ prvi letnik sam spisal in je tudi naslednjima glavna podpora. Dočim je drugi letnik obsegal 160 strani, priraslo je tretjemu letniku 100 strani, kar kaže res lep napredek. Preveč bi se zavleklo naše poročilo, ko bi hoteli naštetiti vse spise. Omenimo le sotrudnike in njih imenitnejše spise. Anton Koblar je nadaljeval za našo cerkveno zgodovino tako znamenite „Drobtinice iz fur-lanskih arhivov“, opisal obširno in natančno: „Boje na Krajinah in zmago pri Sisku pred 300 leti.“ Nadalje je priobčil več krajših zanimivih spisov: Donesek k zgodovini pošte na Kranjskem, Škofa Tavčar in Hren o bitvi pri Sisku, Cesta čez Ljubelj in Ljubeljski piramidi, in Valvazor vojak. — Simon Rutar je podal več krajših spisov. Za zgodovinarja in jezikoslovca je važna: Slovensko-nemška in nemško-slovenska starinoslovska terminologija. Plod potovanja v solnčno Italijo je: Iz vatikanskega arhiva. Opisuje tudi starodavne grobe v spisu: Gradišča in gomile na Gori sv. Magdalene pri Šmariji, kar nadaljuje J. Pečnik. — J. Scheinigg našteva „Slovenska osebna imena v starih listinah“, kjer vidimo, koliko Slovencev je potonilo v nas obkoljujočem morju naših nasprotnikov. — Naš najboljši poznavalec tajnocvetk S. Robič našteva: „Kranjske mahove“. — Krajše spise so še priobčili: dr. Fr. Kos, Konrad Črnologar, Fr. Pokorn, dr. M. Murko, Peter pl. Radics. Janko Barlè je popisal: Pisance (piruhe) iz Bele Krajine.

Na koncu vsakega sešitka se nahajajo mali zapiski, ki so večinoma jako zanimivi, kakor tudi ocene in naznanila raznih zgodovinskih knjig. Spisom je pridejanih tudi nekoliko slik. Kot priloga je dodana podoba vrat iz l. 1638. v Kranju

Iz tega kratkega poročila spoznamo, kako važna so „Izvestja“ za Slovence. Društvo sme res s ponosom trditi: „Ne zaostajamo za drugimi podobnimi društvi (str. 258).“ Da bi moglo društvo tudi v prihodnje delovati tako blagodatno, naj je vsi slovenski razumniki podpirajo, saj udnina ni visoka, ker znaša samo 3 gld. Kdor bi pa ne pristopil kot ud, naj se naroči samo na „Izvestja“, katera dobi za 2 gld. Učimo se spoznavati svojo domovino! Čim bolj jo spoznamo, tem bolj jo bomo ljubili.

V. S.

Nemške književne zanimivosti.

Mittheilungen des Musealvereines für Krain. Sechster Jahrg. Erste Abtheilung: Historischer Theil. Laibach. 1893. — Kronika omenja, da je društvo prejelo 860 goldinarjev daril, da zamenjuje sedaj že s 108 društvi svoje knjige, da je bilo od sept. 1892 do nov. 1893 osem sej in kaj se je sklepalo pri teh sejah. Konec l. 1892. je ostalo imovine 297 gld. 68 kr.

Društvo ima štiri častne, tri dopisujoče ude, pravih udov pa 255.

Zgodovinski oddelek obsega pet razprav. Prof. Anton Kaspret priobčuje zgodovino soteškega gradu (str. 1—20) z nekaterimi listinami (21—32). Ta grad ni le v zgodovinskem oziru znamenit, ampak tudi v umetniškem, ker hrani več starih oljnatih slik in podobi ustanovnika tega gradu, Jurija Žige Gallenberga, in njegove soproge. — Prof. Julija Wallner-ja spis: Die Laibacher Bürgercorps (str. 33—107) je sestavljen večinoma iz izvirnih listin ljubljanske mestne občine, kranjskega muzeja in vladne registrature. Turški napadi so prisilili ljubljanske meščane že v 16. veku, da so se urili v orožju. V 17. veku so ustanovili posebno društvo, da so se vadili streljati. V 18. veku pa so bili celó primorani vsak vsaj dve leti udeleževati se strelnih vaj. L. 1711. se je ločilo društvo od meščanske brambce. L. 1792. se je osnovalo meščansko kardelo pešcev in l. 1793. meščansko kardelo lovcev, katero se je kmalu razšlo. Ko so zapustili Francozi deželo, oživel je zopet meščansko kardelo pešcev, toda le za kratek čas. L. 1820. je ugasnilo.

P. pl. Radics nam opisuje zgodovino tivolskega gradu (108—134) na podlagi kopije iz c. kr. dvorne knjižnice na Dunaju, kjer se nahajajo prepisane listine nekdanjega jezuitskega samostana v Ljubljani. Prof. J. Wallner: Notizen zur Schulgeschichte Laibachs vor der Theresianischen Reform (str. 125 do 133). V časoslovni vrsti nam podaja razne dogodke od l. 1543—1761, ki se tičejo ljubljanskih šol. — Najzadnje priobčuje prof. S. Rutar: „Aus dem vaticanischen Archiv“ (str. 136—144) štiri pisma in sicer dve škofa Tavčarja na rimsko kurijo, da bi se naselili jezuitje v Ljubljani, tretje pismo pojasnjuje, zakaj so se branili deželni stanovi pri-seči zvestobo nadvojvodi Ernstu, in četrto obsega pritožbo Jan. Jur. pl. Schenkenturna o krškem škofu.

V. S.

Mittheilungen des Musealvereines für Krain. Sechster Jahrgang. Zweite Abtheilung: Naturkundlicher Theil. — Prof. Ferdinand Seidl nadaljuje razpravo: „Das Klima von Krain.“ (stran 1 do 96). Prejšnja leta je razpravljal o toplini, letos pa govori o zračni vlagi in o oblačenju. Vse

delo je jako natančno in tisočine številke pričajo o nenavadni marljivosti. Razprava še ni dokončana. Drugi spis je: „Die Mineralien des Herzogthums Krain“ (str. 97—146), katere navaja z raznimi opazkami prof. Viljem Voss, ta neutrudljivi delavec na naravoslovskem polju, posebno kar se tiče Kranjske. Tudi na Kranjskem je vzraslo spoznavanje rudnin iz rudarske znanosti, saj je pri nas rudarstvo že staro. Železarstvo sega v prazgodovinsko dôbo, v 15. veku so pričeli v Idriji kopati živo srebro, in litijski rudnik sledimo nazaj do 16. veka. Dr. Janez Anton Scopoli, idrijski zdravnik, omenja (l. 1761) prvi idrijske rudnine in hribine. Njemu sledé drugi veščaki v naravoslovni vědi, kakor Janez Jakob Ferber (1774), Hacquet v svoji slavni knjigi: „Oryctographia carniolica“ (v štirih delih, l. 1778—1789), Volk Mucha, Žiga baron Zois, Henrik Treyer (1844), A. pl. Morlot, Adolf Patera, Jožef Trinker, Karol Deschmann, Viktor pl. Zepharovich in v najnovejšem času nekateri uradniki rudarskih društev, ki so se ozirali posebno na svoja bivališča. Tudi naši podobne razprave so že izšle na svetlo. Viljem vitez Fritsch je spisal: „Die Mineralschätze Krains“ in Viljem Linhart jednako naslovljeno razpravo v „Laibacher Schulzeitung“ l. 1887. Vossova razprava se more imenovati že popolno delo, zakaj le malo rudnin se morda še nahaja na Kranjskem, ki bi ne bile tu našete. Voss je naštel 56 vrst rudnin z nekako petdesetimi različki. Druge dežele se morejo ponašati z dvakrat ali trikrat toliko množino, zato je Kranjska v tem oziru ubožna. Temu uvodu sledé imena rudnin, razvrščena v pet razredov, in sicer v I. prvine, v II. rude, v III. kamenine, v IV. soli in v V. phytogenide (slovenski bi jih utegnili imenovati porudninjake, ker se porudninijo). — V zadnjem spisu: „Die bisher in Krain bestimmten Fixpuncte“ (stran 147—153) našteva prof. S. Rutar razne kraje na Kranjskem in posebno v Ljubljani z natanko določeno višino.

V. S.

Jahrbuch und Deutscher Kalender für Krain. 1894. Simon Rieger. Laibach. Ign. v. Kleinmayr & Fed. Bamberg. — Zaradi nekaterih domo-

vinskih znamenitostij poročamo o tem delu. Opuštvši druge stvari, omenjamo iz 2. dela S. Rieger-ja sestavek: „Zur Einführung der Zuckerindustrie in den Alpenländern“ (str. 5—30). Ta spis obsega več, kakor pové naslov. Pisec se ozira posebno na slovenske pokrajine, zato zanima sestavek tudi Slovence. Po kratkem uvodu našteva vzroke, zakaj da se pri nas rudarstvo in posebno železarstvo ne more dvigniti na ugodnejše stališče; omenja, zakaj se vselej voda ne rabi kot gonilna sila pri strojih, namreč, ker je predraga in nezanesljiva, dočim ima prednost v obeh ozirih par. Nadalje govori o zemlji, katera je najplodovitejša in kako se more izboljšati. Čim več hrani v sebi dušika, fosforove kisline, kalija, apnenca in magnezije, tem plodovitejša je. — Pesa potrebuje rahlih, globokih, ne prevlažnih, toplih tal, da more uspevati. Zato ji ne ugajajo gorska in močvirna tla, pač pa tla, kjer dobro rasteta pšenica in ječmen.

Na Kranjskem so poskušali od l. 1864. dalje. Dober uspeh je napotil Antona Tschinkla, da je ustanovil cikorijsko tvornico v Ljubljani. Na Nemškem so l. 1836. dobivali stot sladkorja iz 1729 stotov pese, l. 1890. pa iz 729 stota. Iz tega sklepamo, kako napreduje kemija in tehnika. Pisec bo nadaljeval razpravo drugo leto. — Temu spisu sledé naslednji: L. Jahne: „Erinnerungen an den Rhein.“ F. Seeland: „Das Gottscheer Braunkohlenflötz und das auf demselben eröffnete Kohlenwerk“. Pisec opisuje kočevski premogokop in njegove naprave z raznimi stroji. Premoga je toliko, da bodo 90 let kopali, ako vsako leto odkopljejo dva milijona stotov premoga. — L. Jahne: „Die Heidengräber am Hochstuhl“ govori o ajdovskih grobéh na Stolu, katere omenja Valvazor. Naposled je pridejana humoreska, kako so neki zviti ptiči merili pred osemnajstimi leti dolensko železnico in prekanili Kočevce in Novomeščane. Na koncu se nahaja „Jahres-Rückschau“. V tem pregledu obžalujemo, da je Leonova slika pred Renanovo, in da se sodba o tem glasi neresnično: „An seinem persönlichen Charakter konnte weder Freund noch Feind einen Makel entdecken.“

V. S.

U m e t n o s t.

Giovanni Pier Luigi da Palestrina.

(Spisal K. Perinčič.)

Spodobi se, da postavimo s kratkim življenjepisom in s podobo¹⁾ majhen spomenik možu, katerega tristoletnico smrti slavimo letos in katerega ime naznanja ta naslov.

¹⁾ Sliko objavimo v prihodnji številki. Uredn.

Janez Peter Alojzij, navadno imenovan Palestrina, porodil se je l. 1529. v mestecu Palestrini, ki stoji na mestu starega rimskega Praenestum v pokrajini Lacijski (Latium). Po rojstvenem mestu se je imenoval že sam: Palestrina. — Takoj v otroški dôbi je pokazal veliko nadarjenost za glasbo, kateri je hotel posvetiti vse svoje življenje. Njegovemu velikanskemu duhu so se čudili ne le domači, marveč vsi, kateri so ga spoznali. Sam je čutil,

da mu je dom za daljno izobrazbo pretesen in preskromen. Ko spoznajo njegovi stariši, da mu je dal Stvarnik posebno moč in poseben poklic za glasbo, pošljejo ga že v šestnajstem njegovem letu v Rim, od nekdanj slavno središče vede in umetnosti. Tukaj je hodil v šolo takrat slavljenega glasbenega učitelja Goudimel-a po imenu. Pri njem se je hitro naučil še kontrapunkta ter si je nabral v kratkem času tolik zaklad glasbene znanosti, da ga je imenoval papež Julij III., ki je bil vnet za vede in umetnosti, učiteljem svojega glasbenega društva. Sedaj se mu je ponudila prilika pokazati, kaj in koliko zmore njegov duh. V tem času se je seznanil z neko Rimljanko ter se z njo poročil. Zaradi njegovega truda in posebnih zmožnosti so ga prišteli potem med apostolske pevce, med katerimi naj bi deloval v čast božjo in v vzgled ostalemu katoliškemu svetu. Za apostolski pevski zbor je zložil mnogo maš in še več skladb za drugo službo božjo.

A po odloku papeža Pavla IV. iz leta 1555., s katerim so se izločili izmed apostolskih pevcev vsi poročenci, moral se je odtegniti temu javnemu življenju in delovanju in je živel (sam za se) v neki hišici na griču Celiju (Coelius). Ta novi revni in zapuščen dom mu je bil v veliko korist, zakaj šele sedaj je imel najlepšo priliko, vglobiti se v glasbeno umetnost, v njej se izpopolniti in prostejše gibati, kakor piše slavní zgodovinar Cesare Cantú. (Storia XVI. 630.)

Zasebno življenje pa ni trajalo dolgo, ker še istega leta, meseca vinotoka, so ga imenovali učiteljem glasbe v lateranski baziliki. Tukaj je deloval do l. 1561., v katerem letu je dobil naročilo in nalogo od Pavlovega naslednika papeža Pija IV., da naj prevzame glasbo v imenitni rimski cerkvi D. M. Snežnice, St. Maria Maggiore.

Kakor je bil zmerom podložen in pokoren modrim naredbam sv. stolice, katera je od nekdanj najbolj pospeševala vse umetnosti, slušal jo je rad tudi sedaj in bil pripravljen tukaj pri Devici Mariji objaviti vse svoje skladbe. V tej novi, stalni in imenitni službi se je pokazal njegov genij v onih vzvišenih — da, nebeških skladbah, katere so se mnogi prizadevali posnemati, pa jih niti doseči niso mogli.

V tej službi je bil deset let. Da se tembolj spoznajo in cenijo zasluge Palestrinove — zlasti iz te njegove plemenite dôle —, treba je pomisliti, do katere stopinje je bila prišla do tega časa glasba sploh in cerkvena posebej. Dotlej so se trudili skoro vsi glasbeniki le za lepo, mikavno in nasladno obliko in melodijo z nepotrebnimi olupšavami, cvetkami (fioretti ed arzigogoli); besede ali tekst, namen in pomen skladbe jim je bil pa le peto kolo. Ni čuda, da taka glasba ni ugajala papežem, prvim podpiralcem umetnosti. — Ne smemo ji šteti v zlo, če je sveta stolica tolikokrat grajala preveliko prostost skladateljev v njihovih proizvodih. A žal,

vse takratno opominjevanje in svarjenje je bilo le bob ob steno. Zlasti v cerkveni glasbi je trebalo kreniti na drugo pot. Pa kdo naj bi popravil glasbo v tem zdivjanem, po splošni reformaciji hrepenečem času? Jediní Palestrina, učitelj in voditelj glasbe pri D. M. Snežnici, jedini ta glasbenik, kateri se je najbolj držal odredb in vzgledov papeža Gregorija Velikega, mogel je rešiti v prvi vrsti cerkveno glasbo. Na tridentinskem zboru so bili malone vsi očetje namenjeni popolnoma odpraviti iz svetišča vsako figuralno glasbo.

Palestrina, dobro vedoč, kaka krivica bi se zgodila pravi glasbi, zložil je nalašč za to, da bi se pokazal, tri maše, kakor so mu bili namignili nekateri kardinali in kakor ga je bil naprosil sam nadvojvoda in poznejši nemški cesar Ferdinand. Izmed teh novih maš je vzbudila čudenje na tridentinskem zboru ona, katero je bil zložil v spomin papeža Marcela II. (Missa P. Marcelli). S to skladbo je rešil Palestrina glasbo pogina v cerkvah — in s to, če bi drugih njegovih del ne bilo, postavil si je večni spomin. Na tridentinskem zboru so stavili Palestrinova dela v vzgled drugim skladateljem. V zasedanju dvaindvajsetem, „in decreto de observ. et evit. in celebr. Missae“, dovolila se je glasba v cerkvi, ker se je za njo tako uspešno potegnil Palestrina in podal tudi najlepši vzgled.

Potem, ko je bil utrjen obstanek cerkvene glasbe, hotel se je hvaležnega pokazati Palestrina ter je sklenil nastopiti v sikstinski kapeli v Rimu l. 1565. dné 9. rožnika med sv. mašo, katero je služil kardinal in nadškof sv. Karol Boromejski, jeden izmed osnovalcev sv. tridentinskega zbora, vpričo svojega strijca Pija IV. in brezštevilnih cerkvenih dostojanstvenikov.

Po dokončani slovesnosti je izrekel, da, zavpil sv. oče, kakor iz spanja in zamaknjenosti prebujen: „To so harmonije nove pesmi, katere je slišal iz nebeškega Jeruzalema zamaknjeni sveti Janez, in katere je pustil in dal slišati v tem svetnem Jeruzalemu svetni Janez (Palestrina).“ Od tedaj naprej je bil Palestrina neizrekljivo priljubljen papežem, kateri so ga hoteli imeti blizu sebe kot skladatelja papeških glasbenih društev. V tej zadnji njegovi dôle l. 1585. je zagledala beli dan preslavljená njegova skladba za sv. mašo dné 15. velikega srpana „Assumpta est“. Potem je zložil več cerkvenih pesmij za veliki teden, prav mnogo himnov in drugih skladb.

V teh visokih službah ni bil brez nasprotnikov, kateri so mu zavidali tolike časti in nastavljali razne zanke. A angel božji ga je varoval, da se ni izpodtaknil z ного ob kamen. Dobro je vedel, da, kdor se skale drži, močno stoji, zato se je ravnal po tem, kar so mu namignili in ukazali papeži. A kakor so trpeli skoraj vsi drugi umetniki, prestatí je moral marsikaj tudi Palestrina, posebno od svojih tovarišev.

Njegovo delovanje in vojskovanje se je bližalo koncu. Začetkom leta 1594. je zložil in izdal še zbirko: „Madrigali spirituali“. Dne 24. prosinca istega leta lomi ga po kosteh hud mraz, strašan prsni bodljaj se ga loti in privêde do meje njegovega življenja. Dne 26. istega meseca sprejme z gorečo pobožnostjo tolažila naše svete vere iz rok svojega prijatelja, rimskega duhovnika, poznejšega svetnika Filipa Neri-ja. Na Svečnico, nekaj dni potem, vrnil in izročil je svojo blago dušo Stvarniku v naročje — v 65. letu svoje starosti.

Neizmerna žalost in tuga je zavladala v Rimu in po Laškem ob njegovi smrti. Velikanskega pogreba se je udeležilo vse plemstvo od blizu in od daleč. To je bilo pravo slavlje po vzgledu starih trijumfov. Položili so ga materi zemlji v naročje v cerkvi sv. Petra. Na grob so vdolbili napis:

I. P. A. P. Musicae princeps.

Da, z vso pravico se mu prilastuje naslov: knez ali kralj glasbe. V istem času splošnega preosnavljanja in zboljševanja je privêdel Palestrina glasbo na pravo pot. Pokazal je prvi, kako je treba hoditi po tej poti, da glasba ostane to, kar je, namreč umetnost, s katero je môči razveseljevati uho, ganiti srce in v obče izražati srčna čustva. Bil je vsem v vzgled kolikor v vokalni, toliko v instrumentalni glasbi. Ono nenavadno duševno moč, pokazati v svojih skladbah tako vzvišene vzore, dala mu je živa katoliška vera. Za papeža Leona X. in naslednikov bilo je na Laškem živahno duševno gibanje, zlasti lepo so cvetle umetnosti. Papeži so bili največji prijatelji umetnikov. Seveda glasba ni smela zaostati. S Palestrino je pognala pravi cvet. Kar je ustvaril veliki Palestrina, ne mine nikdar.

„Album.“ Dve pesmi za višji glas s spremljevanjem klavirja: zložil Anton Nedvêd. Izdala in založila „Glasbena Matica“. V Ljubljani 1893. — Z lepim novoletnim darilom je letos razveselila „Glasbena Matica“ svoje ude. Dasi so nekatere teh

pesmij ožjemu občinstvu že znane, vendar je naš glasbeni zavod dobro ukrenil, da jih je izdal, zakaj prištevati se morajo, zlasti nekatere, najboljšim proizvodom našega cenjenega skladatelja. V 1. pesmi „Pred durmi“ (Jenko) je zlasti lepo stopnjevanje v tretjem stavku, ki se pri besedah: „Solza je padala“ razvije v varijanto prvega stavka. Pesmi „Zlata doba“ (Levstik), „Na tujih tleh“ (Funtek), „Molečemu dekletu“ (Toman), „Ljubici“ (Levstik) so tako pristrčne in lahke, da jih bodo z veseljem pevali. Težje so „Strunarjeva pesem“, v kateri je lepo zlasti spremljevanje, „Tvoj mirno čuvam stan“ (Gangl) in „Črno oko“ (Levstik). Med tem, ko je „Srce sirote“ (Gregorčič) žalostno tožeča, je pesem „Cvetice“ (Levstik) živahno poredna. Najlepši brez dvoma pa sta zadnji dve: „Njega ni!“ in „Pogled v nedolžno oko“ (Gregorčič). Tu pač moramo reči, da glasba popolnoma dosega in povišuje krasoto pesnikovih besed. Zeló bi nam ustregel gospod skladatelj, če bi nam v taki obliki podal še več pesmij Gregorčičevih.

Napevi gosp. Nedvêda so sploh lahki in umevni, včasih otročje najivni, vendar nikdar trivijalni. Dostikrat se prijetno slišijo iz njih glasovi, spominjajoči narodnih motivov, a zaviti so vedno v strogo umetno obliko. Najboljše izražajo njegove pesmi nežno, boječe koprnenje, kakor priča tudi ta zbirka. Svojo misel izraža vedno, kolikor môči, preprosto in jasno; nikdar ne izkuša s preumetnimi, čudnimi prehodi in nepotrebnimi tehničnimi težkočami izsiliti efekt, kakor delajo manj sposobni skladatelji, ampak stavek iz stavka razvija se čisto gladko in naravno, in poslušalec si misli, da mora tako biti in ne drugače.

Naše občinstvo sprejema s posebnim veseljem taka dela, ki mu podajajo umetno vsebino v lahki obliki, zato bo pa tudi hvaležno osivelemu glasbeniku za to delo, ki razodeva še mladeniško čilost duha. Hvaležno pa se naj izkaže z obilo podporo tudi „Glasbeni Matici“, ki je izdala to delo v tako vkusni zunanji obliki.

E. L.

Razne stvari.

Naše slike.

Ker se nam je zdelo prilično zaradi povesti „Gospa s pristave“, objavili smo natančno sliko milanske stolne cerkve, ki je izmed najlepših stavb na Laškem in sploh na svetu. Vendar omenjamo zaradi resnice, da še ni stala ta cerkev tedaj, ko se je godila naša povest, ampak nekoliko pozneje jo je ustanovil Barnabov naslednik, Giovanni Galeazzo Visconti (l. 1386.). Kakor se kaže, napravili so prvotni načrt nemški stavbarji, toda nadaljevali

so zidavo laški mojstri, ki so prvotni načrt nekoliko popuščali. — Pogled na velikansko sprednjo stran, ki je bogato okrašena s stolpiči in kipi, človeka kar prevzame. Dolga je cerkev 148 m. (sv. Petra v Rimu pa 186 m), široka 88 m, visoka v kupoli 64 m, zvonik je visok 108 m. Cerkev ima pet podolgastih in tri poprečne ladije. 52 stebrov nosi svođe in deli cerkev v tri dele. Še skoro bolj občuduje popotnik notranjščino, kakor zunanjo stran. Velikanski prostor se prijazno dviga v višavo, slikana okna zadržujejo nekoliko svetlobo. Več listov ne bi

zadostovalo, ko bi hoteli popisati vsaj poglobitne znamenitosti: oltarje, kipe, spomenike. A pozabiti ne smemo, da je tudi vrh cerkve posebnost, kakoršne ne vidiš drugodi. Ko dospeš na streho, zagledaš stolp pri stolpu — vseh je 123; na vsakem stolpu je 13—17 kipov. Vse to je iz belega marmorja, da se vidi kakor kamenit gozdič. Tu šele vidiš, kako bogato in lepo je vse zidano. Z velikega srednjega stolpa je prelep razgled po celem Milanu in daleč na okolico. — Naša slika je natančna in resnična in tako lahko pojasni marsikaj, česar ne more predočiti slaba beseda.

Druga naša večja slika nam predočuje razgled znad loškega gradu; kaže nam Loko in okolico tako, kakoršna je bila l. 1649. Posneta je natančno po Merian-ovi sliki iz tedanjega časa.

Pogreb dr. Franja Račkega.¹⁾ Malokdaj je še videl Zagreb, da so njegovi odlični možje pretakali toliko grenkih solz, kakor dné 15. svečana t. l. pri pogrebu kanonika dr. Franja Račkega. In tekle so solze po pravici, zakaj ves hrvaški narod je zadel težko nadomestna izguba. Bog, domovina in znanost — to je ona trojica, kateri je Rački posvetil vse svoje življenje. Po njegovem trudu se je dvigala zadnja leta v neizmerni krasoti stolna cerkev zagrebška iz razvalin, katere je bil provzročil znani grozoviti potres. V osirotelem zboru kanonikov je bil on vzor pravega svečenika, ki je zvrševal z ne navadno vnemo in umnostjo najtežavneje naloge v prospeh vere in cerkve katoliške. Le plakaj zemlja hrvaška! Komaj si zjediniła cvet rodoljubov, ki so začeli v najlepši medsebojni ljubezni kakor udje jednega telesa delovati za blaginjo tvojega naroda, glej! nenadna smrt ti iztrga dušo iz tega telesa, pokosi ti moža, kateri je vse združeval, vse oživiljal, in katerega je vse ljubilo. Zato je njegova smrt Hrvatom v veliko škodo. Kaj je bil Rački? Preiskoval in odkrival je ta učenjak z železno vstrajnostjo in kritičnim duhom najstarejšo in najslavnejšo dobo jugoslovanske zgodovine in z utemeljenjem „Jugoslovanske akademije“ je z velikim škofom Strossmajerjem na glavo postavil krono hrvaški vedi, ki je prav zaradi tega zaslovela po vsi Evropi. Vzrokov dovolj, da žaluje narod za tako odličnim sinom svojim!

V glavni dvorani akademije je ležal Rački na mrtvaškem odru. Zrinjskega trg je bil vedno poln ljudstva, ki je hodilo kropit dragega pokojnika. Dnó 15. svečana zjutraj ob devetih so prenesli rakev iz akademije in jo položili na mrtvaški voz, pred katerim so bili upreženi trije pari vrancev. Predno se pa začne pomikati izprevod po molitvah in pesmih proti stolni cerkvi, poslovi se vpričo brezštevilne

množice od Račkega akademik prof. dr. Marković z globoko v srce segajočim govorom. Zbor akademikov, resnih mož-učenjakov, je zaplakal kakor družina, kateri odnašajo iz hiše ljubega očeta, ko je govornik izpregovoril besede: „Kao siročad za otcem svojim gledamo za Tobom na Tvom posljednjem odlazku iz ovoga doma.“ Izprevod je bil velikansk. Šolska mladina, preprosti narod, inteligencija zagrebška, člani domačih in zastopniki ptujih društev, vseučiliščniki s stotino krasnih vencev, nad 200 duhovnikov itd., vsa ta dolga vrsta pogrebcev med plapolajočimi črnimi zastavami, vse to je moralo ganiti vsakoga. Do stolne cerkve je vodil izprevod č. g. župnik Boroša, ondi so ga pa pričakovali kanoniki s preč. gosp. nasl. škofom P. Guglerjem, ki je daroval sv. mašo in vodil izprevod na pokopališče. Okoli poldneva so še-le dospeli pogrebci na lepi Mirogoj. Truplo Račkega so položili pod arkade, kjer bode počivalo, dokler mu akademija ne priredi posebnega prostora. Slavni hrvaški zgodovinar akademik Tadej Smičiklas je imel prvi nagrobni govor, katerega zaradi lepote ne moremo prehvaliti. Govor je podoben vzvišeni molitvi, a vsaka beseda je stresala najnežneje nitke srca. Lepo je govoril za njim dr. Aleksander pl. Bresztyenszky v imenu zjedinjene opozicije, ganljivo dalje v nemškem jeziku g. Lundell iz Upsale na Švedskem in v ruskem jeziku prof. Kulakovskij iz Varšave. Prvi je prinesel Račkemu zadnji pozdrav z daljnega severa v imenu evropske in drugi v imenu slovanske znanosti. Prav dobro je dejalo Hrvatom, da sta se oglasila na grobu tudi dva Slovenca, namreč čast. gosp. Koblar kot zastopnik „Matice Slovenske“ in g. dr. Kušar kot zastopnik „Sokola“. V veliko tolažbo so čuli izraze sočutja od bratskega naroda. „Slava predragemu spominu Vašega in našega Račkega!“ — tako je končal gospod Koblar svoj govor. Kot daljni odmev s slovanskih planin tudi „Dom in Svet“ kliče: „Slava!“ in „V miru počivaj!“

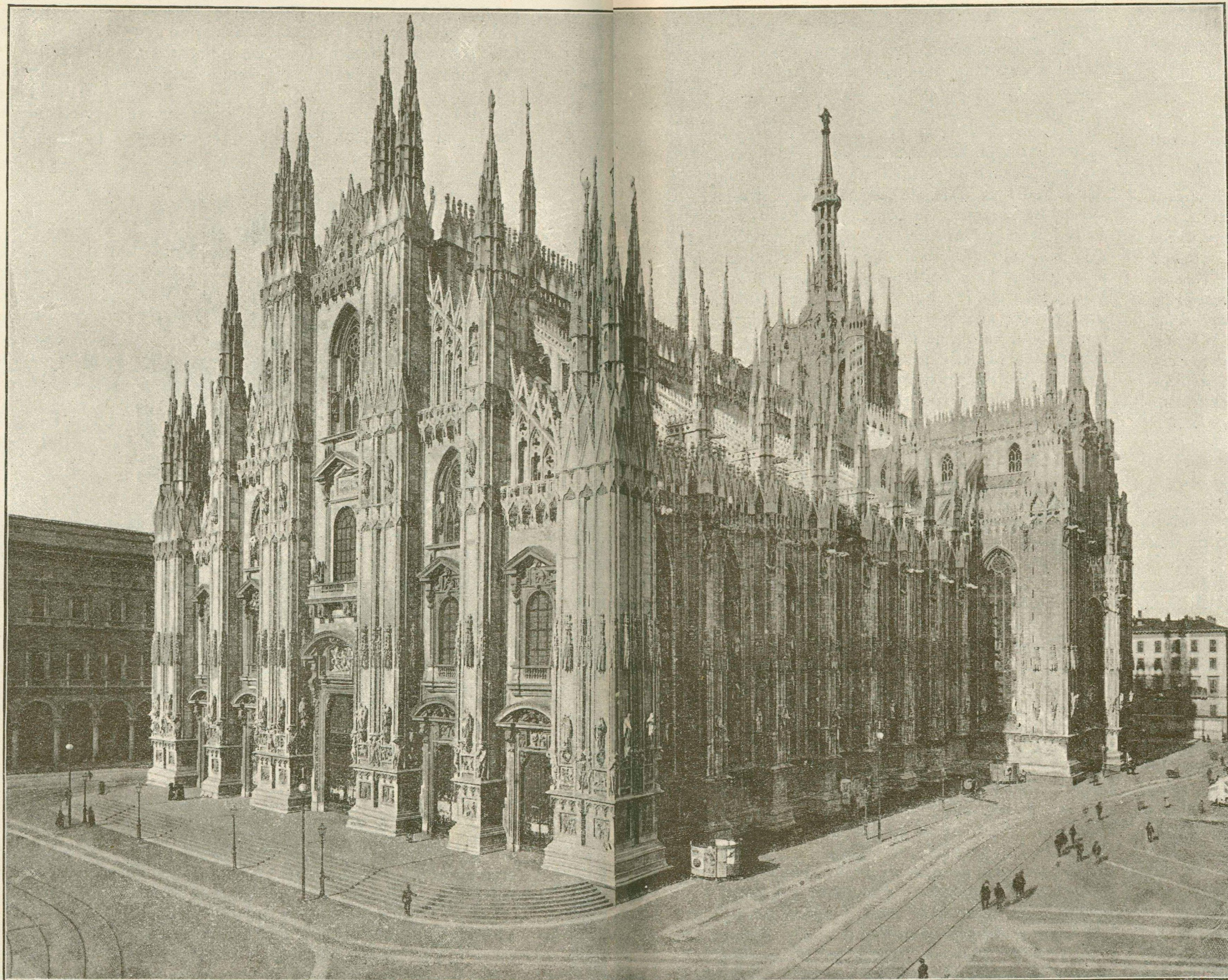
Delo na panamskem prekopu se je ustavilo zaradi groznih goljufij, ki so se tukaj godile. Od atlantskega morja sém je narejen prekop kakih 17 kilometrov v daljavo. Na najvišjem kraju zemske ožine, pri Kalebri, izpodletelo je za sedaj vse delo. Nikamor niso imeli devati izkopane zemlje. Povsodi ob prekopu leži vse polno orodja za delo, železniški vozovi, kolesa, železja brez števila, tako, da so tukaj res zavrženi milijoni. Ali se bode kdaj delo zopet začelo? Kakor vse kaže, pač, a po drugi črti.

Jupiter in njegovih petero lun. Do predlanske jeseni smo vedeli samo za štiri Jupitrove lune. (Jupiter je za večernico najsvetlejša premična zvezda ali planet.) L. 1892. je zvezdoslovec E. C. Barnard prvi opazil peto luno in sicer po noči dnó 9. kimovca na Lick-skem opazovališču v Ameriki.

¹⁾ Življenjepis s sliko objavimo kmalu. Uredn.

Don Antonio je počasi izgovarjal prisego, in vojniki so govorili za njim z vzdignjenimi prsti. Slovesna tihota je vladala med tem. A sedaj so že donela povelja vse križem in čete so se jele gibati. Gospod namestnik se je postavil ob strani odra, da so morali vojniki tik mimo milanske gospode. Veličasten je bil sprevod. Godba zaigra, in Orsini kot maršal pripelje vojsko mimo namestnika. Ko odkoraka prva četa mimo odra, pridruži se Orsini namestnikovemu spremstvu, da bi gledal razvrščeno vojsko. Za Orsinijem je pripeljal vitez Gaspere Tinela svoj lombarški polk; dobrovoljno se je smehljal na svojem vrancu. Bolj vzburjen je privedel Baldesaro svoje fevdnike, z globoko čutnim poklonom je pozdravil namestnika in gospe na odru. Kuan je temno gledal izpod čela in prevzetno korakal na čelu svojim mezdnikom. Pehota je odšla, in konjištvo se prikaže v lahkem teku. Na čelu lahkih konjnikov prijahal vitez Ambrosio na čilem arabcu. Moško se je držal na konju v bojni opravi. Perjanec je vihral v zraku, plašč je visel čez rame z dragim kamenom spet na prsih. Orožje in oklepi so se svetili v solncu. Nova zastava je živahno vihrala, ko so prikorakali mimo odra. Glasno je pozdravljalo ljudstvo lepi polk in njenega načelnika. Gospé so mahale z rokami in ruticami. Virida je lažno zardela ob tem prizoru, roke stisnila na prsih, a ničesar ne izpregovorila. — Poslednji pripelje gospod kastelan svoje oklepničke. Lepa četa je bila, če tudi ne mnogoštevilna. Na močnem žrebcu je sedel kastelan kakor žezezen stolp. Težki oklep mu je bil kakor pena, železna čelada kakor igrača. Vizir je imel odprt in s polnim veseljem obrazom je gledal po ljudem. Moško je pozdravil gospoda namestnika, ljubeznivo pa gospe, med katerimi je kmalu našel Sforzovo družino. Kako bi je ne bil pozdravil! Na prsih se mu je svetil zlati medaljon, darilo Margaritino. Brez dvoma so gospe to opazile. Veselo ploskanje in burno pozdravljanje je spremljalo tudi kastelanove ju-

nake pri odhodu na bojišče s tisoč voščili za prihodnje zmage. — Bil je to lep dan v zgodovini milanskega mesta, lep v življenju mlade

Milanska stolna cerkev. (Po fotografiji.)

knežne. Ko se je vrnila namestnikova družina domov, ni se mogel premagati oče, da ne bi stopil k njej, pobožal jo z ljubkim nasmehom

po licu in ji rekel: „Danes je bil dan za te, ljuba hči, danes si se pokazala vredno našega rodu, Viscontiji smo na to ponosni in upamo,

Viride. Budila mu je prav Virida upanje, da se po njej poslavi rodbina Viscontijev, ali morda povspne do novih častij in večje veljave. Zato je bil tudi zanj današnji dan vesel in slaven dan. A ni veselja brez grenkobe; namestnik si ni mogel prikrivati, da se na obzorju njegove bodočnosti kopičijo pogubni oblaki, na katere se je oziral le s skrbjo in strahom.

VII. Začetek vojske.

Po odhodu vojske na bojišče je bilo po ulicah in trgih milanskega mesta nekoliko mirneje; tem burneje pa je bilo v srcih milanskih meščanov. Skoro vsaka hiša in rodbina je imela koga pri vojski, zato je radovedna pričakovala poročil. Tudi v palači gospoda Barnaba so radovedno sprejemali poročila. Vsekako so se godile važne reči, zakaj namestnik in kancelar sta delala skoro noč in dan. Trudila sta se, da bi po mirni poti razdrla zavezo, ki se je bila sklenila skoro gotovo proti Milanu samemu, ali pa, da bi dobila kaj zaveznikov. Skoro nič se jima ni posrečilo. V Veroni ni bilo mnogo uspeha, dasi bi bil ta zaveznik posebno imeniten zaradi Padovancev. Le toliko sta dosegla, da se gospod della Scala ni pridružil nasprotnikom. Jednako so odvrnili razne milanske predloge tudi drugod. Neki poseben strah je odvrčeval od milanske zaveze vsakega državnika, katerega se je lotil namestnikov kancelar. Tudi je Arigo namignil Barnabi, naj napravi kako dedno zvezo z Veronci in naj izkuša skleniti kak politični zakon. A vse to ni nič ganilo Veroncev.

V sredi raznih poskusov iznenadi milanskega vojvoda poslanstvo iz glavnega stana kardinala-legata. Doneslo je pismo od gospoda Albornoza. Namestniku se je zdelo, kaj utegne biti v pismu, zato je takoj odredil, da je sprejme drugi dan v slovesnem zaslišanju. Tisti dan sta prišla

da ne bode tvoja zvezda temnejša, kakor tvojega očeta in tvojih bratov.“ — Barnaba je bil navdušen zaradi pogumnega nagovora mlade

tudi poslanca iz Padove in Benetek. Ker so prišli vsi z obilnim spremstvom, vzbudili so splošno pozornost po Milanu. Meščanje so ugibali razne

po lestvici ali stopnicah, da bi skoro stlačili drug drugega. Ko so prišli na krov k potnikom, niso jih dosti vprašali, ali hočejo iti, ali ne, ampak kar pograbili so njih prtljago, tirali jo v čoln in tako tudi potnike spravili vanje. No, res ne gre skoro drugače, zakaj mnogi potniki bi se bali iti v čoln, ko bi jih skoro s silo ne potisnili čolnarji. Pa to bi še bilo, da bi le tako tesno ne natlačili čolnov! Do poslednjega prostorčka nasade popotnike po čolnih, da sami že skoro težko veslajo. Čoln se pogreza v vodo, da molí rob le nekoliko nad morskó površino. Kdor hoče vedeti, kaj je nevarno, naj se vozi ob hudem vremenu v Jafó! Poleg te težave ima popotnik neizrekljive sitnosti s čolnarji. Kristijan je moral obljubiti voznine deset pijastrov, to je malone jeden goldinar. Ko so bili s čolnom že nekoliko od ladije, naženó čolnarji potnike, da morajo dati še veliko več, ker je vreme slabo in morje nevarno; če ne, ne prepelejo čolna na suho. Seveda obljubi ali dá vsakdo ne vem koliko rajši, kakor da bi ga tukaj stiskal divjak in trpinčil v smrtnem strahu. No, Kristijan je prestal tudi to pot srečno in se kmalu prav slastno okrepčal v prijaznem frančiškanskem samostanu v Jafi.

Ko si je nekoliko ogledal Jafó, mahní jo je urno proti Jeruzalemu. Najame si konja in plača zanj 20 frankov. Izprva je pot med vrtovi jako prijetna, potem pa čim dalje pustejša. Štiri ure od Jafe je mestece Ramla s frančiškanskim samostanom. Tu ostane Kristijan čez noč in odjaše drugo jutro naprej. Primerilo se mu ni nič posebnega, in tako je bil popoldne že v Jeruzalemu. Ko je videl prvič sveto mesto, bilo mu je tako milo v srcu, da se je zjokal kakor mal otrok. Stopil je s konja, poljubil tla, začel moliti, potem pa šel peš proti mestnemu vходу. — Pisatelj teh vrstic misli, da mu je tukaj ugodna prilika za nekaj besedij o samem sebi.

Povedati namreč želi, kako mu je bilo na turškem poštnem vozu, v katerem se je vozil prvič po tej cesti od Jafe do Jeruzalema.

Na vozu, dokaj podobnem našim nekdanjim poštnim vozovom, smo sedeli prav različni ljudje: arabski ali turški voznik, neki „slepi“ potnik, ki se je vozil „povrh“, turški uradnik in pa

jaz. Zaradi dveh stvari mi je in mi bo ta vožnja vedno v spominu: zaradi mraza, ki sem ga užil in zaradi nekoličnega strahú, ki sem ga prebil.

domišljaj, da je pošta v varstvu mojega sopotnika, turškega uradnika; čemu bi se torej bal! Toda, saj vemo, pamet nam pride mnogokrat

Razgled znad gradú škofje1oškega 1. 1649. (Slika Merianova.)

1. Škofjeloški grad. 2. Starološka župna cerkev. 3. Starološki grad. 4. Cerkev sv. Jakopa. 5. sv. Trojice. 6. Puštal (Burgstall). 7. Samostan sv. Klare. 8. Mestna hiša. 9. Poljanščica. 10. Selščica. 11. Vas Godešče. 12. Mesto Kranj. 13. Cerngrob. 14. Kranjske in koroške gore. 15. Grad Smlednik. 16. Šmarna Gora. 17. Grad Kamenik (Oberstein). 18. Mesto Kamenik. 19. Grad Križ. 20. Cerkev sv. Primoža. 21. Grad Stermol. 22. Grad in samostan velesalski. 23. Šentjoška gora.

Če bi bil pa bolj pameten, ne bilo bi niti jednega, niti drugega. V kovčegu sem vozil s seboj prav gorko ogrinjalko in s to bi se bil obvaroval mraza; v pameti pa bi bil lahko mislil, ali si

prepozno. — Vozil sem se že večkrat po zimi, tudi ob burji, toda še nikdar me ni tako zeblo, kakor me je na poti od Ramle proti Jeruzalemu. Z judovskih gorá je bril prav mrzel veter, prava

Dušeslovna pisma.

III. Pismo.

Velecenjeni gospod zdravnik! Danes vam pišem lože in prosteje, kakor sem pisal poslednjič. Sedaj se pozna boljše, in kakor se je v meni obudilo zaupanje do Vas, tako upam, da tudi Vi ne podtikate meni slabih namenov. In to je dandanes tako neizrekljivo sitno, kadar imamo opraviti s kakim nasprotnikom, ali če hočemo komu kaj dokazati. „E, kaj! Ti učiš in pišeš tako, kakor moraš, kakor Ti je ukazano.“ Tako lahko slišim, tako mi govoré v obraz, tako se izogibajo vsaki resni besedi. Zakaj da ne bi pisal tako, kakor sem prepričan, kakor je resnično? Kam bi prišla človeška družba, ko bi bili ljudje vselej med seboj tako nezaupni, kakor so do dokazov višjih resnic?

Pa da se lotiva takoj svoje naloge, premisliva to vprašanje: Ali misli tvarina, ali ne misli? Nekateri porekó mirnim srcem: Tvarina misli, telo misli, — možgani mislijo. Da prideva midva do resnice, ne smeva si pomagati s takimi izreki, ampak samo s čistim spoznanjem. To je gotovo: samo ob sebi ni nikomur prav jasno, da tvarina misli, zakaj le malokateri človek ali skoro nihče ni o tem uverjen. Povej kakemu preprostemu pastirju na paši, da drevesa mislijo, pa te pogleda po strani, češ, temu se pa meša. Vsaj to je dalje tudi popolnoma trdno, da nam tvarina nikjer ne kaže ali naznanja, če misli, marveč to je v njej popolnoma skrito. Kako neki kaže tvarina, da misli? Človek pač kaže, da misli, ker deluje premišljeno in govori pametno, toda kameni, drevesa, voda, vino niti ne delajo pametno, niti ne govoré. Kako naj vem, da mislijo? Ne, z najmanjšo rečjo ne morejo dokazati, da telesa mislijo.

Kaj pa se pravi misliti? Misliti se pravi, v umu ali pameti ozirati se na razne stvari, katere se nam predočujejo; on jih soditi, sklepati. Če mislim sedaj o Cezarjevi smrti, ne vidim Cezarja z očmi, ampak nekaj drugega imam v pameti, kar mi kaže njega samega. Poleg njega si mislim zarotnike, mislim bodala, spominjam se besed, ki jih je rekel Brutu; potem se oziram na namene zarotnikov, sodim, kako napačno in nevhvaležno je bilo to dejanje. Vprašam: kako more telo tako delati, segati v davno preteklost, pečati se s stvarmi, katerih ni videlo naše oko? Ali recimo, da premišljujem o solnčnem mraku: kako je luna med zemljo in solncem, kako se suče okrog zemlje, in zemlja z luno vred okrog solnca; mislim si temoto, mislim čudeče se ljudi, slišim govorjenje, strnim sam nad čudno prikaznijo, in vsega tega se zavedam, te misli lahko popustim, kadar hočem, v teh mislih je popolnoma jednota, vse so med seboj najtesneje sklenjene, boljše rečeno, vse misli so jedno samo

delo. Vprašajte se: kako bi telo storilo kaj takega? Telo nima take jednosti ali jednotnosti, del je poleg dela, kos poleg kosa: vsi so zvezani ali združeni s tem, da se med seboj drže. Telo lahko razsekam ali razdružim, lahko premenim v drugačno snov (n. pr. če sežgem): kako pa naj misel razsekam ali premenim? Le pomislite to prav natančno, in lahko izprevidite, da telo in mišljenje — to sta stvari povsem različni: kako bi torej telo mislilo?

Predočite si, gosp. zdravnik, tudi ta-le poskus, ki se seveda ne dá izvršiti, a jaz ga omenjam le zaradi dokaza. Če možgani mislijo, potem bi se moralo to na možganih tudi videti ali sploh opaziti. Vi bi se potrudili, da bi možgane čisto odkrili. Odvzeli bi zunanjo kožo, potem pa jako skrbno izrezali ali izžagali kos črepinje na desnem vogalu čela ali sprednje glave. Odvzeli bi še možgansko kožico z žilicami in videli gole možgane, to je, sivo tvarino. Ti možgani — recimo — bi mislili; kaj bi pa videli na njih? Ali bi spoznali, kaj delajo? Vi majate z glavo, zakaj dobro veste, da ne bi mogli z nobenim orodjem spoznati mislij, katere ima kak človek. Mojih mislij ne pozna nikdo razven mene, Vaših nikdo razven Vas. In meni kakor Vam ni treba nikakega orodja, da spozna svoje misli, marveč kar takó veva zanje in jih pozna bolj, kakor kaj drugega. Prav to pa dokazuje tako jasno, da misli niso v tvarini, da ni treba boljšega in močnejšega dokaza.

Vendar idiva še dalje in se ozriva še na to in ono posebnost v naših mislih. Zopet vzgled! Če hočete premeriti svojo sobo, vzamete meter in ga polagate ob stenah od kraja do kraja. Če hočete zmeriti malo črto na papirju, merite na centimetre in na milimetre. Če hočete tehtati, rabite tehtnico; če hočete meriti žito, rabite mernik; če merite gorkoto, rabite toplomer; za svetlobo rabite svetlomer. In v mislih? Tu ne potrebujemo ne metrov, ne mernikov, ne toplomerjev, ampak vse premerimo in pretehtamo istim načinom: v mislih merim daljavo zemlje od solnca, Ljubljane od Dunaja, težo lune, najmanjših delcev ali atomov, toplote, svetlobe itd.: vse se godi v mislih lahko in gladko. Zares, gosp. zdravnik, ko bi imeli tako telesno merilo, kakor je imamo v mislih, vredno bi bilo več kakor vse dosedanje izumitve. Vidite, kaj se nam kaže iz tega izkaza: telesa meriti, s telesnimi silami delovati je vse drugače, kakor v mislih delovati. Kaj vam je tudi najnatančnejša tehtnica, koliko modrosti je v njej? Toda če tehtamo ali primerjamo v mislih dva človeka, dva značaja ali samo dve dejanji: kako vse drugače se to godi!

Človek bi dejal, da misli najtanjše in najgibčnejše telo, ako sploh katero misli. Zrak je spret-

nejši za mišljenje, kakor trdi kamen ali les ali težko zlato. Znanost pa nas uči, da se zračne tvarine le razširjajo in raztezajo, torej se narazen gibljejo, dokler morejo. Misli pa nikakor ne silijo samo narazen, ampak v njih se združujejo vse stvari, vse je v popolni jednoti. N. pr. sedaj mislim o pisanju in o dokazih, mislim o papirju, o luči, ki mi sveti, o glavi, ki me boli, o očeh, ki me sklé, o uri, ki bije, o šumu, ki me vznemirja: vse to in še več drugega imam ob enem v mislih, kakor bi bilo zlito ali stopljeno v jedno samo kapljico. Ali morete reči, da misli vendar-le telo? Zamerite, ali ne, resnica je, da ne pozna niti mišljenja, niti telesnih lastnostij oni človek, ki trdi, da naše telo misli iz svojih močij.

Zopet vzgled! Misliva si, da sva vrh Triglava. A to nama ni dosti, vzdignevala se še 500 m višje. S te višave si ogledujeva gore in doline vseh bližnjih deželá. Potem se pa bliskoma spuštiva navzdol in letiva preko grebenov in prepadov, kakor senca mimogredočih oblakov. Hitro prideva do vznožja, kamor nama je ljubo. Tako v mislih. Sedaj pa po telesu! Kako bi neki šla s telesoma 500 m nad Triglav? In če bi se potem prekopicnila v nižavo, težko, da bi najini telesi prišli do vznožja z zdravo kožo. Gospod zdravnik, ta vzgled res ni posebno duhovit, a dober je, prav dober, da nam pokaže razliko med mišljenjem in telesnim delovanjem.

Pa vem, da se ne daste premagati tako hitro. Porečete: „Nič ne dene vse to; kar imam v mislih,

to je vendar-le vse povzeto s teles. Svetloba, barve, gibanje, toplota — vse, kar poznate in si mislite, vse je le s teles in od nikoder drugodi. Zakaj bi torej ne bile misli v telesu, če so misli telesne? „Tako modrujejo prav mnogi, kakor sami veste, gosp. zdravnik. — Odgovarjam pa s tem, da najprej zakličem: Stojte, tako se ne sme sklepati! Če mislim o telesih, zato niso moje misli telesne, kakor niso lesene, če mislim o lesu, ali zlate, če mislim o zlatu itd. Prav to Vas lahko pouči, da so misli netelesne. Mislim si, da gromi, pa v možganih ni ropôta; mislim si, da je kdo umrl, pa v možganih ni niti mrtvaškega duha in jaz sem še čisto zdrav; mislim si, da se vozim po morju v ptuje dežele, pa sedim mirno ob mizi. To Vam pač lahko pojasni razloček med mišljenjem in telesnimi razmerami. Misliti o telesu in telo biti — to vendar ni isto. Saj mislim tudi o duši, in vendar pravijo nasprotniki, da iz tega ne morem sklepati nič o duši. Ali niso nedosledni? O telesu mislim popolnoma netelesno; o lesu, o jedi, o teži mislim brez lesa, brez jedi, brez teže. Potemtakem ni misel prav nič telesna, za misel ne veljajo zakoni telesni. Če pa misel ni telesna, ne misli telo, ampak nekaj drugega.

Kaj pravite, gospod zdravnik, o teh dokazih? Morda porečete: Za danes jih je dovolj, treba natančneje vse preudariti, predno povem svoje mnenje. No, meni je tudi prav tako, za danes dovolj! Pričakujem pa, da kmalu odgovorite Svojemu

Modroljubu.

Sveta dežela in Slovenci. Da mi ni treba posebej odgovarjati na vprašanja zastran romanja v sveto deželo ali naseljevanja, o katerem sem pisal v „Jeruzalemskem romarju“, povedal bom nekatere stvari tukaj o naseljevanju. — Najprej treba vedeti, da bi se ta stvar dala srečno dognati samo z veliko previdnostjo in z mnogim trudom. Prvi naselniki bi morda ne imeli prijetnega in mirnega življenja, drugi rod pa bi bil kakor domač. Naseljenci bi morali biti srčni, krepki in pobožni ljudje, ki bi hoteli in mogli prestati tudi nekaj težav. Najpotrebnejši bi bil dober vodnik ali poglavar naselbine, da bi v vseh rečeh posredoval. Poznati bi moral tamošnje razmere in pa govoriti dobro arabski jezik. Za ta namen bi bil sposoben skoro jedino le mašnik, da bi imeli naseljenci božjo službo, krščanski pouk in pa šolo v slovenskem jeziku. Vso stvar si mislim tako, kakor je pok. gospod Val. Lah Slovence vodil v Bosno. Natančno in postavno bi se moralo vse domeniti s prodajalci sveta, s turško vlado in našo vlado. Treba bi se bilo tudi nasloniti na kako večjo palestinsko družbo, ali nemško ali francosko. Nemci imajo tam že več naselbin, Avstrijci pa nič. — Posebej še omenjam: Najhujše je v sveti deželi,

ker je malo vode in malo lesa. Pravi studenci so jako redki; les se dobi v Samariji (oljke) in v Galileji (nekoliko hrastovja). Poslopja bi se stavila samo iz kamnja, katerega je večinoma dosti. Glavni dohodki bi bili iz žita, ki obilno raste, vina, sadja in živinoreje. Železnica vozi iz Jafe v Jeruzalem. (Glej zemljevid v „Jeruz. rom.“ str. 64.) Poleg te delajo sedaj dve novi železnici. Prva bode vozila iz Kajfe proti jugovshodu mimo Solama skoro do Jordana, potem pa proti severu mimo Tiberijskega jezera do Damaska. Drugo železnico delajo iz Bejruta čez Libanon naravnost v Damask. Ta bode menda že narejena do konca tega leta. Tretjo pa bodo delali — tako sem zvedel pred kratkim — od Izmajlije v Egiptu do Jeruzalema (gl. str. 46. „Jer. rom.“). Kadar bodo te železnice dokončane, tedaj bode jako živo v sveti deželi, vožnja tje bode lahka in po ceni, ptujci bodo od vseh strani silili v Palestino. Naposled omenjam še, da je prevažanje blaga tam lahko, ker imajo kamele za tovorjenje.

Sicer bodem pa na to stvar natančneje pazil in poročal čitateljem, zlasti če bi ta misel kakor koli dozorela še bolje.

Dr. Fr. L.